

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ГОЛОВНЕ СЛІДЧЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

**ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ
ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І
ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД В КОНТЕКСТІ
ЗАТРИМАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ
СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ В ПОРЯДКУ СТАТТІ
208 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Методичні рекомендації

Дніпро – Київ 2022

Авторський колектив:

доц. **М.С. Цуцкірідзе** - передмова (у співав. з доц. В.В. Рогальською, І.С. Шаповаловою); додатки (у співав. з доц. В.В. Рогальською, доц. О.А. Солдатенко, І.С. Шаповаловою); доц. **В. В. Рогальська** – підрозд. 4.1, 4.2, 4.5 розділу 4; передмова (у співавт. з доц. М.С. Цуцкірідзе, І.С. Шаповаловою); підрозд. 4.3-4.4 розділу 4 (у співав. з доц. О. А. Солдатенко, М.Ю. Романовим); розділ 5 (у співавт. з Резцовой Н.С.); додатки (у співав. з доц. М.С. Цуцкірідзе, доц. О.А. Солдатенко, І.С. Шаповаловою); доц. **О. А. Солдатенко** – підрозд. 4.3-4.4 розділу 4 (у співав. з доц. В. В. Рогальською, М.Ю. Романовим); додатки (у співав. з доц. М.С. Цуцкірідзе, доц. В.В. Рогальською, І.С. Шаповаловою); доц. **А. Г. Гаркуша** – розділ 3 (у співавт. з І.С. Шаповаловою, С.В. Гайду); доц. **Д. В. Лазарева** – розділ 1; **С.В. Гайду** – розділ 2 (у співав. з доц. А.Г. Гаркушею, І.С. Шаповаловою); **В.В. Бурлака** – розділ 2 (у співав. з А.В. Мельниченко); **І.С. Шаповалова** – передмова (у співавт. з доц. М.С. Цуцкірідзе, доц. В.В. Рогальською); розділ 3 (у співавт. з доц. А.Г. Гаркушею, С.В. Гайду); додатки (у співавт. з доц. В.В. Рогальською, доц. О.А. Солдатенко, доц. М.С. Цуцкірідзе); **А.В. Мельниченко** – розділ 2 (у співав. з В.В. Бурлакою); **Н. С. Резцова** – розділ 5 (у співавт. з доц. В.В. Рогальською); **М.Ю. Романов** - підрозд. 4.3-4.4 розділу 4 (у співав. з доц. В.В. Рогальською, доц. О. А. Солдатенко).

Рецензенти:

Дрозд В.Г. – д.ю.н., професор, заслужений юрист України, начальник 3-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії з проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту МВС України;

Шевчишен А.В. – д.ю.н., доцент, начальник відділу розслідування службових злочинів управління розслідування корупційних злочинів Головного слідчого управління Національної поліції України, полковник поліції.

Застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в контексті затримання уповноваженою службовою особою в порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу України: методичні рекомендації /Авт. колектив: М.С. Цуцкірідзе, В.В. Рогальська, О.А. Солдатенко, А.Г. Гаркуша, Д.В. Лазарева та ін. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022. 113 с.

У методичних рекомендаціях на підставі чинного кримінального процесуального законодавства України, а також з урахуванням відомчих та міжвідомчих нормативно-правових актів, що регламентують кримінальне судочинство, висвітлено основні аспекти застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в контексті затримання уповноваженою службовою особою в порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу України. З урахуванням сучасних потреб правоохоронної діяльності та кримінальної процесуальної науки розглянуто міжнародні стандарти забезпечення прав людини і основоположних свобод під час прийняття рішення про затримання; під час затримання особи, під час поводження з нею та в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації призначені для працівників органів Національної поліції України, прокуратури, суду, викладачів, аспірантів, слухачів, студентів вищих навчальних закладів юридичного напрямку підготовки.

© Колектив авторів, 2022

© Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022

© Головне слідче управління Національної поліції України, 2022

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Колектив авторів.....	7
Перелік умовних скорочень.....	8
1. Міжнародні стандарти забезпечення прав людини і основоположних свобод під час здійснення затримання в кримінальному судочинстві.....	9
2. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при прийнятті рішення про затримання особи в порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу України	12
3. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при поводженні із особою, яку затримали в порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу України	20
4. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час здійснення затримання в порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу України	32
4.1. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час фактичного затримання особи.....	32
4.2. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час повідомлення затриманій особі підстав для її затримання, роз'яснення її прав, а також під час вручення пам'ятки про її процесуальні права та обов'язки...	33
4.3. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час проведення обшуку затриманої особи.....	42
4.4. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час складання протоколу затримання особи.....	44
4.5. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час доставлення затриманої особи до органу досудового розслідування.....	48
5. Особливості застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час затримання особи в умовах воєнного стану	32
Додатки.....	57

ПЕРЕДМОВА

Затримання особи є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, а саме - тимчасовим запобіжним заходом, порядок застосування якого регламентовано ст. 29 Конституції України, ст.ст. 131, 188-191, 207-213, 298-2, 582, главою 41 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) та рядом інших законів^{1 2}. Однак, підстави та порядок здійснення затримання нормативно визначено не лише в межах національного законодавства, а і в міжнародних нормативно-правових актах, зокрема в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - ЄКПЛ). Саме під час затримання особи, порушуються або обмежуються чи не найбільша кількість права, які захищаються ЄКПЛ, а саме – права, що передбачені в ст.3 (заборона катування), 5(право на свободу та особисту недоторканність), 6 (право на справедливий суд), 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя), 13 (право на ефективний засіб правового захисту) ЄКПЛ.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»³, а також згідно зі ст. 8, 9 КПК України, ЄКПЛ та рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) визнаються джерелом права, а їх застосування та врахування є обов'язковим під час здійснення кримінального провадження не тільки для суду, але й для інших учасників кримінального провадження, зокрема і для уповноважених службових осіб на затримання особи в порядку ст. 208 КПК України. Проте останнім часом серед науковців та практиків все частіше лунають питання взагалі щодо можливості сторони обвинувачення посилатися в своїй процесуальній діяльності на практику ЄСПЛ. Це питання ще більше актуалізувалося після оприлюднення постанови Верховного Суду від 7 серпня 2019 року (справа № 607/14707/17)⁴.

Автори методичних рекомендацій є прибічниками позиції, відповідно до якої службові особи, що уповноважені здійснювати затримання в порядку статті 208 КПК України - зобов'язані

¹ Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітн. 2012 р. № 4651- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 10.09.2022).

² Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.09.2022).

³ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення – 10.09.2022).

⁴ Постанова ВС від 07.08.2019 року (справа № 607/14707/17) URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83589933> (дата звернення – 10.09.2022).

застосовувати норми ЄКПЛ та враховувати практику ЄСПЛ в своїй професійній діяльності, зокрема під час обґрунтування підстав та порядку правомірного обмеження прав затриманих у випадках недостатньої правової врегульованості в національному законодавстві. Такий висновок слідує з системного аналізу ст.ст.8, 9, 19, 64 Конституції України, ст.ст. 1, 8, 9 КПК України та ст. ст. 3, 6, 7 Закону «Про Національну поліцію»⁵. До того ж, вищезазначеним учасникам слід врахувати, що у випадках, коли ЄСПЛ при вирішенні справи доходить до висновку, що певні положення кримінального процесуального законодавства України суперечать нормам ЄКПЛ, представники сторони обвинувачення, як і судді до внесення відповідних змін до кримінального процесуального законодавства України в аналогічних ситуаціях повинні керуватися даним рішенням ЄСПЛ. Такі рішення є джерелом кримінального процесуального права України. Стосовно ж інших рішень ЄСПЛ, то викладена в них позиція щодо інтерпретації тих або інших положень наведеної Конвенції по конкретній справі за своєю правовою природою є судовими прецедентами та повинні бути враховані українським правозастосовцем при мотивуванні певного процесуального рішення⁶. Однак, неприпустимим є посилення стороною обвинувачення на практику ЄСПЛ у випадках, коли така практика буде використовуватися не на користь особи, яка піддана кримінальному переслідуванню, оскільки це повністю суперечить функціональному призначенню застосуванню практики ЄСПЛ під час здійснення кримінального провадження - забезпечення прав і свобод людини, що гарантовані ЄКПЛ⁷. Посилання на рішення ЄСПЛ не повинно бути автоматичним, оскільки ЄКПЛ не вимагає прямого застосування (посилання) на її положення, адже основна вимога Конвенції відповідно до ст. 1 – забезпечувати реалізацію та виконання вимог щодо прав людини, в каталозі прав закріплених Конвенцією та протоколами до неї⁸. Неправильне застосування норм ЄКПЛ і практики ЄСПЛ, представниками сторони обвинувачення в

⁵ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення – 10.09.2022).

⁶ Дроздов О. М. Джерела кримінально-процесуального права України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2004. 232 с., с.82-83.

⁷ Шаповалова І.С., Рогальська В.В. Застосування практики Європейського суду з прав людини слідчим суддею місцевого загального суду під час здійснення судового контролю : монографія. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 274 с.

⁸ Бабанли Р., Пушкар П. До питання про (не) релевантність посилання на рішення Європейського суду з прав людини: практичні поради. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/140972-do-pitannya-pro-ne-relevantnezastosuvannya-praktiki-yeuropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-praktichni-poradi> (дата звернення - 10.09.2022).

свою чергу, не лише нівелює цінність такого застосування та відволікає від суті процесуального питання, яке ставиться на вирішення, а і може бути причиною істотного порушення норм КПК України.

Релевантне та доцільне застосування практики ЄСПЛ уповноваженою службовою особою на затримання повинно відбуватись за таким алгоритмом: 1) встановлення фактичних обставин, які зумовлюють звернення до практики ЄСПЛ, та норми ЄКПЛ, яка гарантує права та свободи людей, що були порушені під час здійснення кримінального провадження або планується обмежити, при цьому юридично значущі факти встановлюються за допомогою вже існуючих доказів, які перевіряються на предмет належності, допустимості, достовірності та достатності; 2) відбір і аналіз практики ЄСПЛ, що включає в себе дії по відшукуванню конкретних рішень ЄСПЛ, які відповідають обставинам, встановленим на першому етапі. На цьому етапі необхідно проаналізувати норми національного законодавства, які регламентують дане питання, та співставити його на предмет відповідності ЄКПЛ і практики ЄСПЛ та доцільності застосування прокурором при обґрунтуванні свого процесуального рішення⁹.

Нажаль, правильність, релевантність, доречність і кратність посилань стороною обвинувачення на практику ЄСПЛ є предметом повсякчасної критики. Така ситуація потребує вжиття ефективних заходів щодо запобігання випадкам порушень ЄКПЛ. Проблема некорректного, або й відверто маніпулятивного застосування практики ЄСПЛ учасниками кримінального провадження, а особливо стороною обвинувачення потребує вирішення шляхом регламентації правил застосування Конвенції та практики ЄСПЛ на законодавчому рівні а також підвищення рівня обізнаності правозастосувачів про зміст конкретних рішень ЄСПЛ з відповідних питань, зокрема – і щодо здійснення затримання особи¹⁰. Задля досягнення цієї мети авторами і були підготовлені зазначені методичні рекомендації.

⁹ Шаповалова І.С., Рогальська В.В. Застосування практики Європейського суду з прав людини слідчим суддею місцевого загального суду під час здійснення судового контролю : монографія. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 274 с.

¹⁰ Рогальська В.В., Шаповалова І.С. Окремі питання застосування практики ЄСПЛ прокурором у кримінальному процесі. Кримінальна юстиція :реалії та перспективи: матеріали круглого столу (м. Львів, 11.06.2021р.) Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 294- 301

КОЛЕКТИВ АВТОРІВ:

Цуцкірідзе Максим Сергійович – доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, заступник Голови Національної поліції – начальник Головного слідчого управління, генерал поліції третього рангу;

Рогальська Вікторія Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, майор поліції;

Солдатенко Олена Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Гаркуша Аліна Григорівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, майор поліції;

Лазарева Дарія Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент, начальниця відділу докторантури та аспірантури Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант поліції;

Гайду Сергій Васильович – заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України – начальник 4-го управління, полковник поліції;

Бурлака Владислав Васильович – кандидат юридичних наук, начальник 3-го відділу 4-го управління Головного слідчого управління Національної поліції України, полковник поліції;

Шаповалова Ірина Сергіївна – доктор філософії в галузі права, суддя Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області, викладач (суддя-тренер) Національної школи суддів України;

Мельниченко Андрій Валерійович – кандидат юридичних наук, заступник начальника управління -начальник відділу розслідування злочинів, скоєних проти життя та здоров'я особи СУ ГУНП в Дніпропетровській області, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції;

Резцова Наталія Сергіївна – здобувач наукового ступеня доктор філософії у галузі права (поза аспірантурою) по кафедрі кримінального процесу та стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, майор поліції.

Романов Максим Юрійович – старший слідчий в ОВС 3-го відділу 4-го управління Головного слідчого управління Національної поліції України, майор поліції.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ – Верховна Рада України

ВС – Верховний суд

ВП ВС – Велика палата Верховного суду

ЗУ – Закон України

ЄКПЛ – Конвенція про захист прав людини і
основоположних свобод

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

КК України – Кримінальний кодекс України

ККС ВС – Касаційний кримінальний суд Верховного суду

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні
правопорушення

МВС України – Міністерство внутрішніх справ України

НПУ – Національна поліція України

ООН – Організація Об'єднаних Націй

п. – пункт

р. – рік

СРД – слідчі (розшукові) дії

ст. – стаття

ст.ст. – статті

ч. – частина

ч.ч. – частини

1. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗАТРИМАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Підстави та порядок здійснення затримання регламентуються не лише в рамках національного законодавства, однак і чинними нормативно-правовими актами міжнародного значення, такими як: Загальна декларація прав людини (1948 р.); ЄКПЛ (1950 р.); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.); Конвенція ООН проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження та покарання (1984 р.), а також Конвенція про захист прав дітей (1989 р.) тощо¹¹.

В рамках здійснення будь-якого виду затримання особи обмеженню підлягає право на свободу та особисту недоторканність. Власне, ідея забезпечення даного права та механізми для цього передбачені у чинних міжнародних нормативно-правових актах. Дане право зазнає достатньо уваги з боку дослідників, законодавця, а також міжнародних інституцій, діяльність яких спрямована на захист і охорону прав людини від порушень з боку державно-владних структур. Це зумовлено також і зростанням кількості звернень до ЄСПЛ, у яких висвітлюються приклади порушення основоположних прав під час затримання особи. У Загальній декларації прав людини норму про непорушність права на свободу та особисту недоторканність називають базовою, оскільки такою вона визнана Генеральною Асамблеєю ООН. Слід підкреслити, що переважна більшість держав світу та майже всі держави Європи використали положення Декларації, зокрема про забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, як фундамент національного законодавства. Також положення Декларації закладені в основу багатьох конвенцій, пактів і договорів міжнародного значення. Серед таких нормативно-правових актів слід назвати наступні:

- Женевська конвенція про захист прав людини під час збройних конфліктів (1949р.);

¹¹ Ходанич Ю.М. Концепція природного права представників Нового часу та Франц фон Цейллер. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2014. Серія Право. Вип. 28. Том 1. С. 56-61.

- ЄКПЛ (1950 р.);
- Міжнародний пакт про цивільні і політичні прав (1966 р.);
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) тощо¹².

Це неповний перелік документів, які ґрунтуються на принципах Загальної декларації та захищають широкий спектр можливостей людини, серед яких і право на свободу та особисту недоторканність, що можна віднести до основних прав і свобод.

Визначивши, що в рамках затримання значну роль відіграє процедура забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, ми вирішили звернути увагу також на концептуальне тлумачення понять «свобода» та «особиста недоторканність», якими оперує законодавець під час побудови механізму забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Слід зауважити, що право на свободу та особисту недоторканність зустрічається в тексті документа не тільки в ст. 3: «Кожна людина має право на життя, на свободу та особисту недоторканність»¹³. У ст. 2 також зазначено: «Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи...»; ст. 18 наголошує на тому, що «кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії...»; ст. 19 вказує на те, що «кожна людина має право на свободу переконань і вільне їх виявлення...» тощо¹⁴. Тобто поняття «свобода» не обмежується однією статтею або єдиним поняттям права на свободу, воно у міжнародному публічному праві виступає універсальною всеохоплюючою категорією. Аналогічно до поняття «свободи» широкий зміст та обсяг має поняття «особистої недоторканності», зокрема, вона закріплюється ст. 4 про те, що «ніхто не повинен бути в рабстві або підневільному стані...», ст. 5, яка закріплює розуміння, що «ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання...»¹⁵. Непряме підпорядкування існує між

¹² Загальна декларація прав людини. Office of the Special Representative of the Secretary-General for CHILDREN AND ARMED CONFLICT. URL: <https://childrenandarmedconflict.un.org/keydocuments/ukrainian/universaldeclara1.html> (дата звернення: 10.09.2022).

¹³ Загальна декларація прав людини. Office of the Special Representative of the Secretary-General for CHILDREN AND ARMED CONFLICT. URL: <https://childrenandarmedconflict.un.org/keydocuments/ukrainian/universaldeclara1.html> (дата звернення: 10.09.2022).

¹⁴ Загальна декларація прав людини. Office of the Special Representative of the Secretary-General for CHILDREN AND ARMED CONFLICT. URL: <https://childrenandarmedconflict.un.org/keydocuments/ukrainian/universaldeclara1.html> (дата звернення: 10.09.2022).

¹⁵ Загальна декларація прав людини. Office of the Special Representative of the Secretary-General for CHILDREN AND ARMED CONFLICT. URL: <https://childrenandarmedconflict.un.org/keydocuments/ukrainian/universaldeclara1.html> (дата звернення: 10.09.2022).

правом на особисту недоторканність та нормами, які визначають неможливість безпідставного втручання в особисте і сімейне життя людини, порушення недоторканності житла або честі і гідності. Виходячи із вищенаведеного, слід зауважити про широке розуміння дефініцій, наведених в Декларації.

Так, право на свободу охоплює значну кількість особистих, політичних або економічних можливостей людини реалізувати свою волю належним чином. Право на свободу та право на особисту недоторканність між собою тісно пов'язані і становлять собою певну модель, засновану на зв'язку «можливість – забезпечення можливості». Дане право є комплексним та основоположним, а також належить до особистих прав людини і громадянина, тому міститься не тільки в нормативно-правових актах міжнародного значення, але у національному законодавстві переважної більшості країн світу.

Не менш важливим документом у сфері забезпечення прав людини на міжнародному рівні є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, який був схвалений Генеральною Асамблеєю 16 грудня 1966 р. Пакт проголошує широкий перелік прав людини, які відповідно до нього, повинні забезпечуватися і дотримуватися всіма державами, під юрисдикцією яких та в межах їх території знаходяться особи, пов'язані із державою стійким правовим зв'язком. Зокрема, у ст. 9 Пакту окреслено право на свободу та особисту недоторканність, яке полягає в тому, що «нікого не може бути піддано свавільному арешту або триманню під вартою... нікого не може бути позбавлено волі не інакше, як на законних підставах... протягом розумного строку або на звільнення»¹⁶. Подана правова норма позначає протиправним свавільний арешт або тримання під вартою, однак відповідно до роз'яснення Комітету з прав людини явна незаконність порушення права на свободу та особисту недоторканність характеризується ще ознаками недоречності, несправедливості та непередбачуваності тощо. Так, у Пакті поряд з цим закріплено значний перелік свобод людини, як-от: «свобода пересування... свобода вибору місця проживання...свобода думки, совісті і релігії...свобода шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію (з накладенням

¹⁶ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: документ № 995_043. Ратифікація від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 10.09.2022).

особливих обов'язків та особливої відповідальності)» тощо¹⁷. Тематика громадянських прав у поданому документі розкрита надзвичайно широко, тому що поряд із тим, що кожна правова норма передбачає окреме право із роз'ясненням його застосування, міститься також інформація і про винятки, які стосуються даного права, так звані випадки особливої відповідальності¹⁸.

Незважаючи на наявність значної кількості нормативно-правових актів міжнародного значення, ключовим документом в рамках процедури забезпечення права на свободу та особисту недоторканність залишається ЄКПЛ. Вона є базовим документом у сфері здійснення правосуддя та формування судової практики ЄСПЛ, що спричинило високий науковий інтерес до її положень з їх подальшим аналізом. У численних наукових працях і доктринах звертають увагу на визначення права на свободу та особисту недоторканність як основоположного не тільки в рамках статті 5 ЄКПЛ, але у тих нормах, які стосуються права на життя (ст. 2 ЄКПЛ), заборони катування (ст. 3 ЄКПЛ), заборони рабства та примусової праці (ст. 4 ЄКПЛ) що утворює правозахисний комплекс із широким діапазоном інших особистих прав¹⁹. Вищезазначений аналіз положень Загальної декларації прав людини та норм, вміщених до неї як таких, що проголошують непорушність права на свободу та особисту недоторканність, демонструють певний зв'язок між Загальною декларацією та ЄКПЛ. Ст. 5 ЄКПЛ про те, що «Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім [певних] випадків і відповідно до процедури, встановленої законом...» походить від стислих норм Загальної декларації та більш розширених, поданих у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права. Шляхом більш детального розгляду норми про забезпечення права на свободу та особисту недоторканність ЄКПЛ можна встановити, що у ст. 5 із загальної заборони свавільного позбавлення свободи виокремлено вичерпний перелік випадків, які є винятками для позбавлення свободи на законних підставах. Зокрема, до таких підстав належать:

¹⁷ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: документ № 995_043. Ратифікація від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 10.09.2022).

¹⁸ Особливості застосування статті 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Північно-Східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції в м. Суми. URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-23-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-5-pravo-na-svobodu-ta-osobystu-nedotorkannist-konvenciyi-pro-zahyst-prav-lyudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod/> (дата звернення: 10.09.2022).

¹⁹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

д) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

ф) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції²⁰.

У пункті 1 статті 5 також вимагається, щоб держава позбавляла свободи особу тільки «відповідно до процедури, встановленої законом». Ця вимога обмежує повноваження держави, тому що в практиці Комісії та Суду чітко встановлено, що термін «закон», який використовується в Конвенції, не означає виключно внутрішні законодавчі та підзаконні акти, а має більш широкий та об'єктивний зміст. У випадку, коли держава позбавляє свободи фізичну особу на більший строк, аніж це передбачено внутрішнім законодавством, таке позбавлення свободи порушує конвенційне положення²¹.

ЄКПЛ закріплює право на свободу та особисту недоторканність як основну ідею демократизму, забезпечення захисту прав людини в умовах глобалізації, оскільки наявність правозахисних положень у національному законодавстві будь-якої держави є свідченням дотримання нею вектору засад верховенства права і законності. До таких держав сьогодні можна віднести і Україну, яка проголошує

²⁰ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

²¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

права і свободи людини і громадянина найвищою цінністю відповідно до Конституції України²².

Нааявність виняткових підстав для законного позбавлення свободи виключно в рамках передбаченої законом процедури стало детермінантом того, що ЄСПЛ керується нормами ЄКПЛ під час розгляду заяв проти держав, які допустили порушення тих чи інших прав людини. Також на положення ЄКПЛ орієнтуються суб'єкти міжнародного права під час укладання національних нормативно-правових.

Таким чином, базовою підставою відповідно до ст. 5 ЄКПЛ для позбавлення свободи є законність, вичерпний перелік підстав, наведений у ч. 1 ст. 5 ЄКПЛ також є обґрунтованим і має підґрунтя у вигляді законних процедур тощо²³.

В межах чинного КПК України визначено загальне правило щодо того, що «ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом»²⁴. Так, затримання може бути здійснене уповноваженою службовою особою у виняткових випадках, передбачених відповідними положеннями КПК України. Визначені в законі підстави надають право здійснити затримання будь-якій особі, зважаючи на положення ст. 207 КПК України та уповноваженій службовій особі відповідно до ст. 208 КПК України. До умов правомірного обмеження права на свободу та особисту недоторканність під час здійснення затримання уповноваженою службовою особою віднесено підстави затримання уповноваженою службовою особою, визначені у ч. 1 ст. 208 КПК України: «Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі

²² Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

²³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

²⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в редакції від 10.09.2022 р. № 4651- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;

4) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255¹, 255² Кримінального кодексу України».²⁵

Формулювання «затримання особи в момент вчинення злочину (під час вчинення злочину або замаху на його вчинення)» означає, що затримання було здійснено фактично в момент вчинення злочину і особа не встигла сховатися. Слід розуміти, що для затримання особи за п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України повинна виконуватися ключова умова: «будь-яка особа, громадянин, зокрема слідчий чи інша уповноважена службова особа, були очевидцями вчинення злочину особою, яку затримали. У такому випадку оцінці піддаються наступні критерії: затримання особи уповноваженою службовою особою повинно бути здійснено в момент виконання об'єктивної сторони злочину, тобто суспільно-небезпечного діяння (дії або бездіяльності); затримання особи здійснюється безпосередньо після вчинення злочину. У чинному КПК України чітко не визначено проміжок часу, що повинен пройти від моменту вчинення злочину до здійснення затримання, а тому поняття «безпосередньо» розглядається як невеликий проміжок часу після скоєння злочину»²⁶.

При цьому в рамках чинного КПК України до теперішнього часу не розкрито сутність категорії «безпосередність», що надає підстави вважати, що законодавцем не встановлено будь-яких імперативних обмежень у часі на затримання особи уповноваженою службовою особою, оскільки не існує єдиної ситуативної моделі, щоб можна було визначити конкретний часовий проміжок для означення безпосередності. Кожний випадок є індивідуальним та унікальним за

²⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в редакції від 10.09.2022 р. № 4651- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

²⁶ Літвінова І.Ф., Репіна Є.Ю., Устименко О.О. Застосування міжнародно-правових стандартів з метою забезпечення законності під час здійснення затримання уповноваженою службовою особою. *Specialized and multidisciplinary scientific researches*. Volume 5. December 11, 2020. Amsterdam, The Netherland. С. 77-79

обставинами вчинення кримінального правопорушення. При цьому в будь-якій ситуації оцінюється ситуація на предмет розумності здійснення затримання в часовому аспекті, адже воно повинно бути здійснено найближчим часом після вчинення кримінального правопорушення. Зауважимо, що застосування поняття «щойно вчинила злочин» повинно здійснюватися у випадку суміщення часової й просторової ознак перебування особи на місці події та місці вчинення кримінального правопорушення, що створюють умови для уповноваженої службової особи здійснити затримання такої особи та повідомити їй про підозру. Таким чином, під час дотримання вимог законності в рамках затримання уповноваженою службовою особою проводиться оцінка сукупності факторів, врахування положень чинного законодавства та виокремлення ознак кожної ситуації індивідуально в залежності від події вчинення кримінального правопорушення та його об'єктивної сторони. У судовій практиці України також значної уваги звертають на підстави та умови проведення затримання, особливо якщо воно здійснюється уповноваженою службовою особою, яка діє від імені держави, є працівником правоохоронного органу і зобов'язана оцінювати ситуацію з юридичної позиції відповідно до чинного законодавства. У цьому і проявляється законність в діях уповноваженої службової особи²⁷.

Із вищевикладеного слід вивести наступне твердження: під час здійснення затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, уповноважена службова особа повинна не тільки враховувати положення ст. 208 КПК України, а також зважати на дотримання відповідних пунктів, передбачених статтею 5 ЄКПЛ. Зауважимо також, що аналіз особливостей забезпечення права на свободу та особисту недоторканність в рамках дослідження здійснення затримання уповноваженою службовою особою за підставами, визначеними ст. 208 КПК України, зумовлений наявністю певних тез у рішенні Конституційного Суду України від 26 червня 2003 р. №12, рп/2003, в рамках якого визначено затримання як «...тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний захід, застосування якого обмежує право на свободу

²⁷ Лазарева, Д. В. (2018). Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. С. 139-142.

й особисту недоторканність індивіда (абз. 5 п. 6 мотивувальної частини)²⁸.

При цьому не слід випускати той факт, що забезпечення законності під час затримання уповноваженою службовою особою належить відповідним міжнародно-правовим стандартам. Міжнародні стандарти забезпечення прав людини у кримінальному судочинстві представляють собою звід основних загально визнаних і загальнообов'язкових норм і принципів, викладених як в міжнародно-правових актах, так і в прецедентних рішеннях ЄСПЛ та міждержавних угодах, які закріплюють стандартизовані правила поведінки сторін і інших учасників кримінального судочинства²⁹. Із наведених вище тверджень випливає, що міжнародні стандарти у сфері прав людини у кримінальному судочинстві являють собою систему принципів і правил, якими керуються законодавці під час упорядкування нормативно-правових кримінальної процесуальної спрямованості.

Так, у класифікативній моделі слід виокремити наступні види міжнародних стандартів забезпечення прав людини у кримінальному судочинстві: 1) стандарти правомірності обмеження свободи та особистої недоторканності особи у зв'язку із підозрою у вчиненні кримінального правопорушення; 2) стандарти поводження із затриманим; 3) стандарти належної правової процедури затримання та процесуальних гарантій затриманої особи³⁰.

²⁸ Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2003 р. №12, рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v012p710-03> (дата звернення: 10.09.2022).

²⁹ Уваров В.Г. Проблеми підстав затримання та взяття підозрюваного під варту в контексті європейських стандартів. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 226..

³⁰ Лазарева, Д. В. (2018). Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. С. 128.

2. ЗАСТОСУВАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ ПРО ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В ПОРЯДКУ СТАТТІ 208 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність закладено у підвалини національного законодавства, яке спрямовано на кореляцію зі статтею 5 ЄКПЛ³¹. Стаття 5 ЄКПЛ фактично представляє собою сукупність міжнародно правових стандартів у сфері забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, які повинні визнаватися національними законодавствами з метою дотримання засади верховенства права та законності. Право на свободу та особисту недоторканність, яке піддається обмеженню під час проведення затримання уповноваженою службовою особою не є абсолютним та може бути обмежено лише у виняткових випадках, передбачених чинним законодавством. Слід зазначити, що воно може бути обмежено лише на підставах, зазначених у статті 5 ЄКПЛ, які шляхом кореляції норм національного та міжнародного законодавства є підставами для правомірного обмеження даного права в Україні відповідно до Конституції України та КПК України тощо.

Найбільш поширеними способами обмеження права на свободу та особисту недоторканність в рамках кримінального процесу України є затримання або застосування запобіжного заходу, зокрема тримання під вартою. Як свідчить судова практика ЄСПЛ, питома кількість заяв проти України подається особами, які є потерпілими від неправомірного обмеження/позбавлення волі, порушення фізичної, психологічної або інших видів недоторканності, що є визначальним у дослідженні даного питання в рамках теоретичної та практичної складової кримінального процесу України. Важливим є аналіз підстав правомірного обмеження досліджуваного нами права, їх особливості тощо³².

³¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

³² Огляд рішень Європейського суду з прав людини (серпень – вересень 2020). Рішення за період з 01.08.2020 по 30.09.2020 / Відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2020. 63 стор.

Право на свободу та особисту недоторканність потребує захисту від свавільного порушення та незаконного втручання в особисту сферу індивіда що у свою чергу вимагає створення та функціонування якісних механізмів їх захисту і охорони, до переліку яких можна віднести здійснення періодичного судового контролю за обмеженням чи позбавленням свободи та особистої недоторканності, Судовий контроль повинен здійснюватися у визначені нормативно-правовими актами часові інтервали, як і прокурорський нагляд чи контроль інших відомчих органів за дотриманням посадовими особами спектру основоположних прав. Слід зауважити, що такі механізми є показником якості правозахисної системи в Україні. Обмеження права на свободу та особисту недоторканність під час проведення затримання уповноваженою службовою особою відповідно до положень ст. 208 КПК України є правомірним у випадку реалізації даного обмеження відповідно до положень чинного законодавства³³.

У статті 5 ЄКПЛ належить кожному індивіду та не може бути порушено, свавільно і протиправно. Якщо звернутися до практики ЄСПЛ, то слід зауважити, що у своїх рішеннях ЄСПЛ часто не розділяє поняття «свобода» та «особиста недоторканність». Навпаки ці два елементи права сприймаються як складене поняття. До того ж, поряд із поняттям «свобода» фігурує термін «безпека», який не виокремлюється. Даний термін є невіддільним від свободи³⁴.

Виходячи з того, що стаття 5 ЄКПЛ містить перелік міжнародних стандартів у сфері забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, слід підкреслити, що вона містить універсальні підстави правомірного обмеження даного права. Вони є універсальними, тому що визнані переважною більшістю національних законодавств світу та прийняті до уваги принаймні дещо у видозмінених формулюваннях підстав, які надають право уповноваженим на це особам здійснювати обмеження права на свободу та особисту недоторканність. Відповідно стаття 5 ЄКПЛ визначає, що абсолютно кожен має право на свободу та особисту

³³ Майкут Х.В. Право на свободу та право на особисту недоторканність у контексті нормативного забезпечення та прецедентної практики Європейського суду з прав людини. Юридичний науковий електронний журнал. №4/2021. С. 243-247.

³⁴ Рішення Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційною скаргою Глуценка Віктора Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 392 Кримінального процесуального кодексу України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-19#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

недоторканність. При цьому нікого не може бути позбавлено свободи за відсутності належної процедури, окрім наступних випадків³⁵:

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом. Дана підстава є ключовою серед підстав обмеження/позбавлення волі, тому що в теоретичному правовому аспекті прийнятною є думка стосовно визнання судового контролю та судового органу як найбільш правосудного та законного. Так, пункт а частини 1 статті 5 ЄКПЛ закріплює можливість обмеження/позбавлення волі особи на підставі обвинувального вироку суду, винесеного у встановленому порядку та з дотриманням усіх процедурних вимог, як того вимагає міжнародне та національне законодавство. У контексті досліджуваної підстави слід виокремити причинно-наслідковий зв'язок із настанням обмеження права на свободу та особисту недоторканність. Незалежно від виду вчиненого правопорушення, а саме наявність кримінального, адміністративного або іншого характеру, а також зважаючи на санкції, передбачені у законі, рішення суду є підставою законного ув'язнення. Зв'язковим елементом у даному випадку виступає правомірна підстава обмеження права на свободу та особисту недоторканність, передбачена аналізованим пунктом статті ЄКПЛ тощо. Термін «компетентний суд» відповідно до досліджуваної підстави розглядається як компетентний судовий орган, який діє незалежно від будь-якої гілки влади та сторін у конкретній справі, а також із врахуванням положень чинного законодавства. Власне, дане тлумачення поняття «компетентний суд» дає підстави репрезентувати судовий орган як найвищу інстанцію з позицій об'єктивізму та законності, який уповноважений приймати рішення про обмеження права на свободу та особисту недоторканність, а також ступінь такого обмеження³⁶;

б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом. Кожен має право на забезпечення державою свободи, безпеки та особистої недоторканності.

³⁵ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

³⁶ Посібник із застосування статті 5 Європейської конвенції з прав людини. Право на свободу та особисту недоторканність. Рада Європи/ Європейський суд з прав людини: 31 грудня 2019 року. URL: https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_UKR.pdf (дата звернення: 10.09.2022).

Аксіоматично, що без дієвої гарантії свободи та недоторканності особи, захист інших прав особистості стає дедалі вразливішим та ілюзорним. Проте, як свідчить міжнародна та національна практика деяких держав світу, а також їх контролюючих органів, арешти та затримання без поважних причин і заперечення застосування будь-яких засобів правового захисту, є звичайним явищем. Під час такого свавільного та незаконного позбавлення волі затримані часто також позбавлені доступу як до адвокатів, так і не мають можливості повідомити близьким особам та родичам про власне місцезнаходження, а також піддані катуванням та іншим формам жорстокого поводження. Слід констатувати, що дана практика дійсно має місце досі і вона є наслідком невиконання стандартних процесуальних вимог та заперечення дотримання правових підстав обмеження права на свободу та особисту недоторканність тощо³⁷. Даний пункт статті 5 ЄКПЛ насправді є досить глобальним, тому що містить поняття «законного арешту» і «законного затримання», які повинні бути диференційовані між собою. Так, затримання в рамках КПК України визначено як тимчасовий запобіжний захід в системі заходів забезпечення кримінального провадження. Затримання здійснюється відповідно до підстав, визначених у ст. 208 КПК України³⁸. До поняття «арешту» відносить домашній арешт та тримання під вартою, які належать до запобіжних заходів. Законний арешт в контексті положень статті 5 Конвенції автором розглядається в сукупності з метою арешту – порушення кримінального провадження, що гарантує дотримання права на свободу та особисту недоторканність. «Той факт, що арешт або затримання можуть закінчитися звільненням особи з-під варти, не здійснює істотного впливу на їх відповідність пунктам «b», «c» частини 1 статті 5 ЄКПЛ. Слід підкреслити, що арешт або затримання повинно здійснюватися з дотриманням усіх визначених правил і стандартів, відповідно до правових підстав. Звільнення особи з-під варти в подальшому не передбачає виправдання порушених норм арешту або неналежного поводження уповноваженою службовою особою із затриманою особою³⁹. Так, в

³⁷ Chapter 5. Human rights and arrest, pre-trial detention and administrative detention. P. 159-211. URL: <https://www.ohchr.org/documents/publications/training9chapter5en.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).

³⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в редакції від 10.09.2022 р. № 4651- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

³⁹ Монаєнко А. Законне затримання та арешт особи за порушення митних правил і контрабанду з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. №6/2018. С. 279-280.

справі «Броуган проти Великобританії (1988 р.) арешт не призвів до подальших дій влади, підозру особі не було вручено, особу не доставлено до компетентного судового органу для застосування відповідного запобіжного заходу, як того вимагають положення статті 5 ЄКПЛ. ЄСПЛ встановив, що порушення пункту «с» частини 1 статті 5 ЄКПЛ у діях поліції немає, оскільки, здійснивши арешт, вона в подальшому переконалася в непричетності осіб до здійснення правопорушення та припинила кримінальне переслідування. Однак арешт не мав на меті розслідування кримінального провадження, що було встановлено після проведення допиту заарештованої особи. Із цього випливає, що поняття «законне затримання» і «законний арешт» між собою тісно переплітаються та у деяких випадках є тотожними, однак в контексті національного законодавства існують певні відмінності⁴⁰;

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення. Ключовим поняттям у даній підставі є «обґрунтована підозра», яке прийнято і до положень КПК України. Фігурування у даному положенні такого важливого чиннику як обґрунтованість формує для кожного індивіда певні гарантії попередження свавільного обмеження/позбавлення свободи. Однак у статті 5 ЄКПЛ не надано чітких інструкцій та характеристик складових даного поняття. Не є визначеним склад обґрунтованої підозри, механізм її формування та процесуального забезпечення. Таким чином, слід вважати, що дане питання залишено на розсуд законодавця із врахуванням чинних положень міжнародного та національного законодавства. В аспекті практики ЄСПЛ слід звернутися до рішення у справі «Фокс, Кемпбел і Хартлі проти Сполученого Королівства (1990)», в якій Суд визнав порушення підпункту «с» пункту 1 статті 5 Конвенції, в якій уряд Сполученого Королівства заарештував та ув'язнив авторів заяв, підозрюючи їх в терористичній діяльності ІРА. Незважаючи на це, обвинуваченим не було пред'явлено відповідних доказів або інформації, які підтвердили б «обґрунтовану підозру у вчиненні

⁴⁰ Справа «Броуган та інші проти Сполученого Королівства». Стаття з журналу №4/2001. Український портал практики ЄСПЛ: офіційний веб-сайт. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=430> (дата звернення: 10.09.2022).

правопорушення» тощо⁴¹. Таким чином, Судом у даному рішенні прийнято до уваги обов'язковість наявності обґрунтованої підозри для законного затримання або арешту особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Слід зауважити, що у значній кількості прав піднімається питання про порушення підпункту «с» пункту 1 статті 5 під час застосування законів та практики антитерористичного спрямування. На нашу думку, це не є необґрунтованим, адже у цій категорії справ пріоритетною складовою є обґрунтована підозра. Судом під час розгляду скарг, пов'язаних із злочинами терористичного спрямування визнано, що в контексті правової підстави, визначеної підпунктом «с» пунктом 1 статтею 5 ЄКПЛ «він обов'язково враховував специфіку терористичних злочинів, загрозу, яку ці злочини становлять для демократичного суспільства і труднощі, які виникають при боротьбі з тероризмом (справа «Мюррей проти Сполученого Королівства (1994)»⁴². Досить важливим для дослідження даного пункту є розуміння поняття «обґрунтована підозра» та її інтерпретування в рамках міжнародного та національного законодавства. Так, найбільш повно зміст обґрунтованої підозри було розкрито в рішенні у справі «Кавала проти Туреччини» (заява №28749/18)⁴³. Обґрунтована підозра має існувати як під час арешту, так і під час первинного затримання особи. ЄСПЛ дотримується позиції, що «обґрунтованість» підозри, яка є основою арешту, виступає елементом гарантії пункту «с» статті 5 Конвенції та в цілому забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Термін «обґрунтована підозра» означає наявність фактів чи відомостей, які теоретично задовольняли б об'єктивного спостерігача, якщо затримана або заарештована особа вчинила правопорушення. Однак поняття «об'єктивність» залежить від низки багатьох обставин. Зокрема, забезпеченість гарантій права на свободу та особисту недоторканність, інших прав і свобод особи, які можуть бути порушені. Також досить важливим елементом є наявність фактів чи відомостей які створюють умови для того, щоб обґрунтовано

⁴¹ Справа «Фокс, Кемпбел і Хартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року: заява № 12383/86. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721> (дата звернення: 10.09.2022).

⁴² Справа «Мюррей проти Сполученого Королівства»: від 28 жовтня 1994 року, п.55, Series A, N 300-A. URL: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Murray_v_Royaume_Uni_28_10_1994.pdf (дата звернення: 10.09.2022).

⁴³ Кавала проти Туреччини: Рішення Європейського суду з прав людини (заява №28749/18) від 10.12.2019 р. URL: <https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2020/01/kavala-proti-turechchini-rishennia-espl.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).

підозрювати заарештовану або затриману особу у вчиненні певного кримінального правопорушення⁴⁴. Із вищевикладеного судова практика ЄСПЛ виводить єдине універсальне формулювання визначення терміну «обґрунтованість підозри», який означає «поріг, який повинна подолати підозра, щоб задовольнити об'єктивного спостерігача щодо ймовірності звинувачень»⁴⁵.

d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу. Неповнолітні належать до групи особливих суб'єктів зі специфікою процедур затримання, проведення слідчих дій тощо, тому на міжнародному рівні виокремлено підставу обмеження права на свободу та особисту недоторканність, яка є моделлю виключної ситуації для обмеження досліджуваного права;

e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг Що стосується тримання під вартою людей із «нездоровим розумом» (стаття 5(1)(e)), то під час першого затримання не вимагається докази, які підтверджують наявність психічного розладу. Практика ЄСПЛ вказує на наявність зовнішніх ознак. Для початкового періоду оцінки може бути достатньо наявності деяких медичних доказів і справжнього занепокоєння, що особа становить ризик для себе чи інших (SR проти Нідерландів, заява № 13837/07) 28 грудня 2012 р.). Утримання під вартою за психічний розлад буде законним лише відповідно до статті 5(1)(e), якщо воно здійснюється в лікарні, клініці чи іншій відповідній установі (Aerts v Belgium, 1998 29 EHRR 58)⁴⁶;

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції. Частина перша статті 5 регулює всі ситуації, коли люди позбавлені фізичної свободи. Зокрема, демонстрацією даної підстави є заява X & Y проти

⁴⁴ ЄСПЛ нагадав про критерії обґрунтованості підозри для арешту людини. *ECHR: Ukrainian Aspect*: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.echr.com.ua/yespl-nagadav-pro-kriteri%D1%97-ob%D2%91runtovanosti-pidozri-dlya-areshtu-lyudini/> (дата звернення: 10.09.2022).

⁴⁵ ЄСПЛ нагадав про критерії обґрунтованості підозри для арешту людини. *ECHR: Ukrainian Aspect*: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.echr.com.ua/yespl-nagadav-pro-kriteri%D1%97-ob%D2%91runtovanosti-pidozri-dlya-areshtu-lyudini/> (дата звернення: 10.09.2022).

⁴⁶ Article 5. UK Human rights blog. URL: <https://ukhumanrightsblog.com/incorporated-rights/articles-index/article-5-of-the-echr/> (дата звернення: 10.09.2022).

Швеції № 00007376/76, що загострює увагу на аспекті тривалості законного арешту або затримання особи, стосовно якої провадиться процедура депортації або екстрадиції (це може тривати від утримання під вартою менше двох годин) тощо⁴⁷.

⁴⁷ Article 5. UK Human rights blog. URL: <https://ukhumanrightsblog.com/incorporated-rights/articles-index/article-5-of-the-echr/> (дата звернення: 10.09.2022)

3. ЗАСТОСУВАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ПРИ ПОВОДЖЕННІ ІЗ ОСОБОЮ, ЯКУ ЗАТРИМАЛИ В ПОРЯДКУ СТАТТІ 208 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Відповідно до ст.3 ЄКПЛ “Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню”. Національне законодавство корелюється із положеннями Конвенції, адже відповідно до ст. 28 «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». У даній нормі висвітлюється імперативна вимога щодо забезпечення права на повагу до людської гідності. Прослідковується зв'язок в рамках аналізу положень ст. 3 Конвенції і зі ст. 62 Конституції України, відповідно до якої «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь». До обсягу права на повагу до людської гідності необхідно віднести також і доведеність вини особи у вчиненні кримінального правопорушення, а також встановлення винуватості обвинувальним вироком суду, адже «публічне оголошення особи злочинцем» можна також розглядати як порушення права на повагу до людської гідності. Однією із ознак порушення даного права слід вважати безпідставне та необґрунтоване обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення.^{48 49 50}

⁴⁸ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

⁴⁹ Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітн. 2012 р. № 4651- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 10.09.2022).

⁵⁰ Загальна декларація прав людини. Office of the Special Representative of the Secretary-General for CHILDREN AND ARMED CONFLICT: офіційний веб-сайт. URL: <https://childrenandarmedconflict.un.org/keydocuments/ukrainian/universaldeclarat1.html> (дата звернення: 10.09.2022).

Слід зазначити, що аналогічна позиція щодо питання у забезпечення законності поводження із затриманою особою, регламентована також і в інших міжнародних документах, зокрема, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права⁵¹ проголошує наступне: “Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом”. Резолюція 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18.12.1992 року (Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення)⁵² зобов’язує кожну державу передбачати в своєму національному законодавстві норми, в яких мають бути визначені посадові особи, уповноважені видавати накази про позбавлення волі, застережені умови, за яких даються такі накази, і передбачаються покарання стосовно посадових осіб, які, не маючи законних підстав, відмовляються дати інформацію про затримання тієї чи іншої особи. На національному рівні держава забезпечує суворий контроль щодо недопущення жорстокого поводження із затриманими.

ЄСПЛ у своїх рішеннях висловлює тверду позицію стосовно того, що стаття 3 Конвенції захищає одну із фундаментальних цінностей демократичного суспільства, згідно з цією статтею забороняється будь-яке катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження, незалежно від обставин справи чи поведінки потерпілого (рішення у справі «Лабіта проти Італії»).⁵³

У практиці ЄСПЛ констатація недотримання негативних зобов’язань виявляється у трьох основних категоріях порушень матеріального характеру: 1) неналежного поводження правоохоронних органів навмисного характеру (під час арешту і після, під час допиту в поліції, фізичне і психологічне насильство стосовно осіб, які знаходяться під вартою, а саме: згвалтування, каліцтва, переломи, насильницьке годування без потреби, одягання мішка на голову, позбавлення сну і т.п.); 2) неналежне поводження під час законних або незаконних дій посадових чи службових осіб

⁵¹Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. – URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043(дата звернення – 10.09.2022).

⁵²Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення: ухвалена резолюцією 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року. — URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_225(дата звернення – 10.09.2022).

⁵³ Узагальнення практики застосування статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Закон і Бізнес*: офіційний веб-сайт. URL: https://zib.com.ua/ua/print/33771-uzagalnennya_praktiki_zastosuvannya_statyey_3_5_6_konvencii_p.html (дата звернення: 10.09.2022)

держави (вислання, екстрадиція в країну, де заявникам загрожує застосування дій, що порушують ст. 3; тілесні покарання, навмисне знищення майна, неповідомлення рідним місця тримання під вартою чи ув'язнення та ін.); 3) неналежне поводження як результат упущень чи бездіяльності посадових і службових осіб держави (ненадання медичної допомоги, що призвело до тяжких наслідків, незвільнення ув'язненого через халатне ставлення до обов'язків, коли термін ув'язнення закінчився та ін.)⁵⁴. Заборона, про яку йде мова, є абсолютною, і жодні відступи від неї не допускаються згідно зі статтею 15 § 2 навіть у разі надзвичайної ситуації, що загрожує життю нації, або за найскладніших обставин, таких як боротьба з тероризмом і організованою злочинністю або приплив мігрантів і шукачів притулку, незалежно від поведінки відповідної особи або характер передбачуваного правопорушення, вчиненого певною особою^{55 56 57}.

Зауважимо також, що судова практика ЄСПЛ виокремлює дві категорії: «катування» та «нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження». Даний розподіл здійснено для того, щоб «позначити особливий рівень жорстокості умисного нелюдського поводження, що призводить до тяжких і жорстоких страждань» (рішення у справі «Ірландія проти Великобританії») ^{58 59}.

Відповідно до практики ЄСПЛ, у якій багатоаспектно розглядаються складові елементи даного права, поводження визнається нелюдським навіть за умови досягнення мінімального рівня жорстокості. Не існує уніфікованої системи рівнів жорстокості, тому порушення права на повагу до людської гідності виникає за умови мінімального рівня жорстокості. Оцінка цього мінімального рівня є відносною: вона залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість такого поводження, його фізичні та психічні наслідки, а

⁵⁴ Буткевич В. Особливості з'ясування правового змісту ст. 3 ЄСПЛ та застосування основних стандартів. – В кн.: Європейський суд з прав людини. Судова практика. С. 850.

⁵⁵ Guide on Article 3 of the European Convention on Human Rights Prohibition of torture First edition – 31 August 2022. Prepared by the Registry. It does not bind the Court. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_3_ENG.pdf (дата звернення: 10.09.2022).

⁵⁶ Advisory opinion on the applicability of statutes of limitation to prosecution, conviction and punishment in respect of an offence constituting, in substance, an act of torture [GC], request no. P16-2021-001, Armenian Court of Cassation, 26 April 2022. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22003-7317048-9987185%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22003-7317048-9987185%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

⁵⁷ Anzhelo Georgiev and Others v. Bulgaria, no. 51284/09, 30 September 2014. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022)

⁵⁸ Так само.

⁵⁹ Aydın v. Turkey, 25 September 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-VI. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022)

також у деяких випадках стать, вік та стан здоров'я потерпілої особи (рішення у справі «Валашінас проти Литви»). Суд вважає поведження за «нелюдське», оскільки, *inter alia*, воно було умисним, застосовувалося впродовж кількох годин поспіль і призводило або до справжніх тілесних ушкоджень, або до гострих фізичних чи душевних страждань. Поводження, на думку Суду, було «таким, що принижує гідність», якщо воно мало на меті викликати у потерпілих почуття страху, муки і меншовартості, а відтак принизити та зневажити (рішення у справі «Кудла проти Польщі»).^{60 61 62}

При цьому, як і в будь-яких інших провадженнях ЄСПЛ, Суд ретельно досліджує всі обставини справи, врахування положень статті 3 Конвенції національним судом під час винесення відповідного рішення. Не менш важливим є використання Судом критерію доведення «поза розумним сумнівом» (рішення у справі «Авшар проти Туреччини»). Таке доведення має впливати із сукупності ознак чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою. Так, під час встановлення факту жорстокого або нелюдського поведження із затриманою особою немає необхідності оцінювати рівень жорстокості, який був допущений з боку службових осіб, а оцінці піддається сукупність факторів^{63 64}.

Серед поширених правових позицій ЄСПЛ слід виокремити випадки здійснення обов'язкового розслідування ушкоджень, які могли бути завдані затриманій особі уповноваженими службовими особами у випадку їх наявності на момент звільнення такої особи з-під варти за умови затримання її без ушкоджень. У даній ситуації у держави з'являється необхідність пояснення причин ушкоджень в дотримання імперативної заборони відступу від зобов'язань. Якщо причин заподіяння шкоди затриманій особі не виявлено, то має місце

⁶⁰ Узагальнення практики застосування статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Закон і Бізнес*: офіційний веб-сайт. URL: https://zib.com.ua/ua/print/33771-uzagalnennya_praktiki_zastosuvannya_statay_3_5_6_konvencii_p.html (дата звернення: 10.09.2022)

⁶¹ Assenov and Others v. Bulgaria, 28 October 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022)

⁶² Anzhelo Georgiev and Others v. Bulgaria, no. 51284/09, 30 September 2014. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁶³ Узагальнення практики застосування статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Закон і Бізнес*: офіційний веб-сайт. URL: https://zib.com.ua/ua/print/33771-uzagalnennya_praktiki_zastosuvannya_statay_3_5_6_konvencii_p.html (дата звернення: 10.09.2022)

⁶⁴ Особливості застосування статті 3 «Заборона катування» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Північно-східне міжрегіональне управління міністерства юстиції (м. Суми). URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-21-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-3-zaborona-katuvannya-konvenciyi-pro-zahyst-prav-lyudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod/> (дата звернення: 10.09.2022)

порушення статті 3 Конвенції (рішення у справі «Томазі проти Франції»). Слід підкреслити, що переважна більшість проваджень у ЄСПЛ розпочинаються саме за скаргами заявників, стосовно яких було здійснено затримання. Проведення офіційного ефективного розслідування за фактом порушення статті 3 Конвенції є обов'язком держави відповідно до ст. 1 Конвенції, який вона повинна виконати, якщо особа висуває небезпідставну скаргу про те, що вона була піддана неналежному поводженню зі сторони суб'єктів владних повноважень в порушення ст. 3 Конвенції. Метою проведення такого розслідування є встановлення відповідальних осіб, з боку яких було порушено право на повагу до людської гідності. Однак зазначимо, що стаття 3 Конвенції є декларативною нормою, яка встановлює певні алгоритми поведінки для уповноважених службових осіб із затриманими особами зокрема, однак без механізмів проведення розслідування за фактом жорстокого нелюдського поводження чи покарання або такого, що принижує честь і гідність дана загальна правова заборона є неефективною на практиці. Таким чином, без наявності дієвих механізмів заборони катування або жорстокого поводження існувала б значно більша кількість випадків свавільного порушення положень статті 3 Конвенції (рішення у справі «Ассенов та інші проти Болгарії», рішення у справі «Лабіта проти Італії»). У даному випадку цілком обґрунтовано можна припустити, що відсутність контролю та якісних механізмів детермінувало б безкарне порушення прав людини та громадянина^{65 66 67 68}.

Зауважимо, що здійснення розслідування за фактом допущення катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження чи покарання являє собою тривалий і трудомісткий процес. Безперечно, воно здійснюється за небезпідставним твердженням про неналежне поводження, повинно бути ретельним та ефективним. Практика ЄСПЛ в цьому аспекті зазначає, що відповідні органи державної влади, які здійснюють дане розслідування повинні здійснити повний ґрунтовний аналіз подій, не

⁶⁵ Chapter 5. Human Rights and Arrest, Pre-Trial and Administrative Detention. Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcglefindmkaj/https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/training9chapter5en.pdf> (дата звернення: 10.09.2022)

⁶⁶ Aksoy v. Turkey, 18 December 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-68601%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁶⁷ Ananyev and Others v. Russia, nos. 42525/07 and 60800/08, 10 January 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁶⁸ Baklanov v. Ukraine, no. 44425/08, 24 October 2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

приймаючи надто швидких та поспішних рішень або формуючи передчасних висновків. В обґрунтування своїх рішень в рамках даного розслідування посилаються на достовірно встановлені фактичні дані, адже статтю 3 Конвенції слід вважати захищеною статтею у зв'язку з тим, що вона протектує основоположне право людини (рішення у справі «Ассенов та інші проти Болгарії»). Щодо уповноважених службових осіб, які проводять розслідування порушення статті 3 Конвенції, то у їх арсеналі перебувають усі необхідні та доступні заходи. За допомогою цих заходів здійснюється отримання фактичних даних щодо подій, зокрема свідчення очевидців та результати експертиз (рішення у справі «Ганрікулу проти Туреччини», рішення у справі «Гюль проти Туреччини») (inter alia).

Стаття 3 зазвичай застосовується в контекстах, у яких заборонена форма поведження є результатом навмисно вчинених дій посадових або службових осіб органів державної влади. Його можна описати в загальних рисах як покладення на державу переважно негативного зобов'язання утримуватися від заподіяння серйозної шкоди особам, які перебувають під їхньою юрисдикцією ⁶⁹.

Як свідчить судова практика ЄСПЛ, держави мають позитивні зобов'язання відповідно до статті 3 Конвенції, які включають, по-перше, зобов'язання запровадити законодавчу та нормативну базу захисту; по-друге, за певних чітко визначених обставин зобов'язання вживати оперативних заходів для захисту конкретних осіб від ризику поведження, що суперечить цьому положенню; і по-третє, зобов'язання провести ефективне розслідування суперечливих заяв про застосування такого поведження. Загалом кажучи, перші два аспекти цих позитивних зобов'язань класифікуються як «матеріальні», тоді як третій аспект відповідає процесуальним зобов'язанням держави ^{70 71}.

Заборона за статтею 3 Конвенції не стосується всіх випадків жорстокого поведження. Згідно з усталеною прецедентною практикою Суду, загалом неналежне поведження має досягати мінімального рівня жорстокості, якщо воно підпадає під дію статті 3

⁶⁹ Assenov and Others v. Bulgaria, 28 October 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022)

⁷⁰ Aydın v. Turkey, 25 September 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-VI. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

⁷¹ Baklanov v. Ukraine, no. 44425/08, 24 October 2013. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

Конвенції. Як уже було підкреслено нами раніше, оцінка цього рівня є відносною та залежить від усіх обставин справи, наприклад, тривалість лікування, його фізичні чи психічні наслідки та, у деяких випадках, стать, вік і стан здоров'я жертви.

Щоб визначити, чи було досягнуто порогу жорстокості, можуть бути взяті до уваги інші фактори, зокрема:

(а) мета, з якою було застосовано жорстоке поводження, разом із наміром або мотивацією, що стоять за ним, хоча відсутність наявності наміру принизити чи принизити потерпілого не може остаточно виключити визнання порушення статті 3 Конвенції;

(б) контекст, у якому було заподіяно жорстоке поводження, наприклад атмосфера підвищеної напруги та емоцій;

(с) чи перебуває жертва у вразливій ситуації.^{72 73}

Оцінюючи, чи була особа піддана жорстокому поводженню, яке досягло мінімального рівня жорстокості, зокрема з боку приватних осіб, Суд бере до уваги низку факторів, кожен з яких може мати значну вагу.

Усі ці фактори припускають, що поводження, якому «зазнала» жертва, було наслідком умисної дії. Таким чином, тілесні ушкодження та фізичні та психічні страждання, зазанані особою після нещасного випадку, який є просто результатом випадковості або необережної поведінки, не можуть розглядатися як наслідок «поводження», якому ця особа була «піддана» у розумінні статті 3. Однак, якщо особу позбавляють волі або, загалом, стикаються з працівниками правоохоронних органів, будь-яка поведінка останніх по відношенню до особи, яка вважається такою, що принижує людську гідність і, таким чином, становить порушення статті 3 Конвенції.

Заборона катувань набула статусу *jus cogens* або імперативної норми в міжнародному праві (Консультативний висновок щодо застосовності строків давності до судового переслідування, засудження та покарання щодо злочину, який по суті є актом катування [GC], § 59, 2022).

Для того, щоб визначити, чи слід кваліфікувати конкретну форму жорстокого поводження як катування, ЄСПЛ приймає до

⁷² Hutchinson v. the United Kingdom [GC], no. 57592/08, 17 January 2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁷³ Kurt v. Austria [GC], no. 62903/15, 15 June 2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

уваги відмінність, втілену в статті 3 між цим поняттям і поняттям нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження. Конвенція мала на меті за допомогою цього розрізнення надати диференціюючі ознаки умисному нелюдському поводженню, яке спричиняє дуже серйозні та жорстокі страждання; така ж відмінність міститься в статті 1 Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання «UNCAT». На додаток до тяжкості поводження існує цілеспрямований елемент, як визнається в UNCAT, який визначає катування в термінах умисного заподіяння сильного болю або страждань з метою, зокрема, отримання інформації або зізнання, покарання чи залякування.^{74 75 76}

Наприклад, поводження було визнано «катуванням» у наступних ситуативних конфігураціях:

- заявник був роздягнений догола, зі зв'язаними за спиною руками та підвішений за руки («палестинське повішення») працівниками правоохоронного органу під час перебування під вартою в поліції, для того, щоб отримати зізнання (Aksoy проти Туреччини, 1996, § 64);

- заявника було зґвалтовано та піддано низці інших актів фізичного та психологічного жорстокого поводження під час перебування під вартою (Aydın проти Туреччини, 1997, §§ 83-87);

- заявників позбавляли сну, піддавали «палестинському повішенню» та «фалаці», обприскували водою, били протягом кількох днів під час ув'язнення, щоб отримати зізнання (Bati та інші проти Туреччини, 2004, § 110 та § § 122-124);

- заявника, затриманого, який оголошував голодування, примусово годували, незважаючи на відсутність медичної необхідності та з використанням наручників, розширювача рота, спеціальної гумової трубки, вставленої в харчовий канал і, у разі опору, із застосуванням сили (Невмержицький проти України, 2005, § 98);

- заявника було піддано комбінованим і навмисним заходам, у тому числі одяганню наручників, капюшону, примусовому

⁷⁴ Anzhelo Georgiev and Others v. Bulgaria, no. 51284/09, 30 September 2014. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

⁷⁵ Association Innocence en Danger and Association Enfance et Partage v. France, nos. 15343/15 and 16806/15, 4 June 2020. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

⁷⁶ Aydın v. Turkey, 25 September 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-VI. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

роздяганню, примусовому введенню супозиторія під час утримання на землі без будь-якої медичної необхідності в рамках «надзвичайної допомоги», спрямованої на отримання інформації від заявника або покарання або залякування його (Ель-Масрі проти колишньої Югославської Республіки Македонії [ВП], 2012, § 205);

- жорстоке побиття працівниками міліції, що призвело до смерті родича заявників (Satybalova and Others v. Russia, 2020, § 76).
77 78 79

Різниця між тортурами, нелюдським поведженням або покаранням і таким, що принижує гідність, поведженням або покаранням впливає головним чином з різниці в інтенсивності заподіяних страждань. Так, поведження або покарання вважалися «нелюдськими» у наступних випадках:

- заявнику погрожували тортурами під час перебування під вартою в поліції (Gäfgen проти Німеччини [ВП], 2010, §§ 91 і 101-108);

- будинки та майно заявників були навмисно знищені силами безпеки, позбавивши заявників засобів до існування та змусивши їх залишити своє село (Selçuk and Asker v. Turkey, 1998, § 77; Hasan İlhan v. Turkey, 2004, § 108).);

- заявник страждав від невизначеності та побоювань протягом тривалого та постійного періоду через зникнення свого родича (Orhan v. Turkey, 2002, § 360);

- заявник, військовозобов'язаний із проблемами зі здоров'ям, піддавався надмірному фізичному навантаженню як покарання (Chember v. Russia, 2008, § 57);

- заявник протягом тривалого часу відбував своє довічне ув'язнення в поганих умовах і в дуже суворому режимі (Simeonovi проти Болгарії [ВП], 2017, § 90) .

Поведження вважається «принизливим», якщо воно принижує або принижує людину, демонструє відсутність поваги до її людської гідності або применшує її, або пробуджує почуття страху, страждання чи неповноцінності, здатне зламати моральний і фізичний опір особи. Може бути достатньо, щоб жертву принизили

⁷⁷ Baklanov v. Ukraine, no. 44425/08, 24 October 2013 . URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁷⁸ Bati and Others v. Turkey, nos. 33097/96 and 57834/00, ECHR 2004-IV (extracts). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁷⁹ Burlya and Others v. Ukraine, no. 3289/10, 6 November 2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

у власних очах, навіть якщо не в очах інших. Крім того, хоча питання про те, чи було метою поводження принизити чи принизити жертву, є фактором, який слід брати до уваги, відсутність будь-якої такої мети не може остаточно виключити факт порушення статті 3 (Gäfgen проти Німеччини). [ВП], 2010, § 89; Ілашку та інші проти Молдови та Росії [ВП], 2004, § 425; M.S.S. проти Бельгії та Греції [ВП], 2011, § 220)^{80 81}.

Відповідно до практики ЄСПЛ поводження чи покарання вважалися «принижуючими гідність», коли:

- особа з серйозними обмеженими можливостями була утримувана в невідповідних умовах, де існувала загроза її здоров'ю;
- адміністрація в'язниці насильно поголила волосся заявникам без будь-якого виправдання чи законної підстави (Янков проти Болгарії, 2003, §§ 120-121;
- неповнолітній іноземець без супроводу був змушений жити в небезпечних умовах у трущобах через невиконання владою судового наказу про розміщення (Khan v. France, 2019, §§ 94-95);
- застосування сили до заявників під час обшуку їхнього будинку не було суворо необхідним (Ilievi and Ganchevi v. Bulgaria, 2021, §§ 56-57);
- до заявника було застосовано судове тілесне покарання (Tyrell v. United Kingdom, 1978, § 35);
- влада не забезпечила, щоб дванадцятирічна дитина, яка була свідком арешту своїх батьків, перебувала під наглядом дорослого та була поінформована про ситуацію, поки її батьки перебували під вартою (Ioan Pop and Others v. Румунія, 2016, § 65)^{82 83}

Співставляючи процесуальні гарантії, передбачені КПК України, що що мають бути забезпечені затриманій особі на досудовій стадії розслідування та недотримання яких спричинило таке, що принижує гідність, поводження відповідно 3 Конвенції, відмітимо, що застосування уповноваженою службовою особою

⁸⁰ Erdal Aslan v. Turkey, nos. 25060/02 and 1705/03, 2 December 2008. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁸¹ Hudorovič and Others v. Slovenia, nos. 24816/14 and 25140/14, 10 March 2020. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D> (дата звернення: 10.09.2022).

⁸² Chapter 5. Human Rights and Arrest, Pre-Trial and Administrative Detention. Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/training9chapter5en.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).

⁸³ Guide on Article 3 of the European Convention on Human Rights Prohibition of torture First edition – 31 August 2022. Prepared by the Registry. It does not bind the Court. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_3_ENG.pdf (дата звернення: 10.09.2022).

положень ст.3 ЄКПЛ при поводженні із затриманою особою передбачає: забезпечення належного поводження з затриманими та дотримання їхніх прав (ч. 4 ст. 212 КПК); забезпечення невідкладного надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого (ч. 6 ст. 212 КПК); призначення осіб, відповідальних за перебування затриманих, у підрозділі органу досудового розслідування (ст.5 Закону України про попереднє ув'язнення, відомчі накази МВС та КВІ); адекватність заходів щодо збору доказів та пов'язаний із цим обов'язок суду визнавати недопустимим докази, отримані внаслідок істотного порушення прав людини, зокрема, катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або загрози застосування такого поводження (п. 2 ч. 2 ст. 87 КПК)⁸⁴.

Слід також зазначити, що положення ст. 208 КПК України через призму оцінки стандартів належного поводження із затриманою особою за ст.3 ЄКПЛ, перебувають у тісному взаємозв'язку з вимогами, визначеними ч.6., ч.7 ст.206 КПК України, якими регламентовано алгоритм дій слідчого судді, суду щодо захисту прав людини у випадках, коли особа заявляє про застосування до неї насильства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі (орган державної влади, державна установа, яким законом надано право здійснювати тримання під вартою осіб) або у випадках, коли незалежно від наявності заяви особи, її зовнішній вигляд, стан чи інші відомі слідчому судді, суду обставини дають підстави для обґрунтованої підозри порушення вимог законодавства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі тощо.

Отже, практичні працівники у своїй діяльності повинні керуватися приписами Конвенції, адже національне законодавство перебуває з нею в цілковитій кореляції. Із цього випливає обґрунтування необхідності вивчення практики ЄСПЛ для того, щоб превентувати випадки свавільного порушення статті 3 Конвенції. Ключовим моментом для практичних працівників за матеріалами має стати розуміння, що навіть мінімальний рівень жорстокості у

⁸⁴ Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – 208 с.

поводженні із затриманою особою може стати підставою для проведення розслідування та притягнення до відповідальності.

Слід також зважати, що застосування ст. 3 ЄКПЛ та відповідної практики ЄСПЛ повинно бути релевантним, доцільним та таким, що відповідає функціональному призначенню застосуванню практики ЄСПЛ під час здійснення кримінального провадження, яке полягає у забезпеченні прав і свобод людини, що гарантовані ЄКПЛ.

4. ЗАСТОСУВАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗАТРИМАННЯ В ПОРЯДКУ СТАТТІ 208 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Кожен окремий випадок затримання уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді, суду в порядку ст. 208 КПК України має наступний процесуальний порядок дій:

- 1) фактичне затримання;
- 2) повідомлення затриманій особі підстав для її затримання, роз'яснення її прав, вручення пам'ятки про її процесуальні права та обов'язки а також повідомлення інших осіб про її затримання;
- 3) проведення обшуку затриманої особи;
- 4) складання протоколу затримання;
- 5) доставлення затриманої особи до органу досудового розслідування⁸⁵.

Застосування положень ЄКПЛ під час кожного з цих етапів є обов'язковим.

4.1. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час фактичного затримання особи.

Після надходження інформації про вчинення правопорушення або його самостійного виявлення, уповноважені службові особи, на підставі аналізу об'єктивної сторони правопорушення, здійснюють його попередню правову кваліфікацію, що дозволяє віднести його до злочину, кримінального проступку чи до адміністративного правопорушення. Умисні дії щодо надання завідомо невірної правової оцінки вчиненого правопорушення та здійснення в подальшому адміністративного затримання особи замість кримінально-процесуального, визнаються ЄСПЛ як такі, що суперечать принципу юридичної визначеності, є свавільними і несумісними з принципом верховенства права та порушують

⁸⁵ Рогальська В.В., Солдатенко О.А., Лазарева Д.В., Черняк Н.П., Черненко А.П. Затримання особи без ухвали слідчого судді працівниками національної поліції: методичні рекомендації. Дніпро : ДДУВС, 2018. 61 с.

національні юридичні гарантії, отже є незаконними у значенні ЄКПЛ (рішення ЄСПЛ: «Ничипорук, Йонкало проти України» 21.04.2011⁸⁶ «Доронін проти України», заява № 16505/02⁸⁷). Кваліфікувавши дії особи як злочин, уповноважена службова особа повинна з'ясувати також чи передбачає санкція статті КК України, за якою попередньо кваліфіковані дії особи, покарання у виді позбавлення волі, як того вимагає припис ч. 1 ст. 208 КПК України, а також чи існують підстави для здійснення кримінального процесуального затримання особи, що передбачені в ст. 208 КПК України. Переконавшись у наявності підстав затримання та відсутності обмежень щодо застосування вищезазначеного заходу забезпечення кримінального провадження, уповноважена службова особа на затримання здійснює затримання особи з дотриманням вимог положень КПК України. Законодавець в ст.209 КПК України достатньо чітко визначив момент початку затримання та обрахування пов'язаних із ним процесуальних строків: коли особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Вказаний момент є відправною точкою, з якої дії уповноважених службових осіб набувають процесуального характеру.

4.2. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час повідомлення затриманій особі підстав для її затримання, роз'яснення її прав а також під час вручення пам'ятки про її процесуальні права та обов'язки.

У разі здійснення затримання, уповноважена службова особа у відповідності до вимог ст. 42, ч. 2 та 3 ст. 276, ч. 4 ст. 208 КПК України, зобов'язана *повідомити* затриманій особі:

- підстави затримання та у вчиненні якого злочину вона підозрюється;

⁸⁶Справа ЄСПЛ: «Ничипорук і Йонкало проти України» 21.04.2011 URL:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_683(дата звернення 10.09.2022).

⁸⁷ Справа ЄСПЛ: Доронін проти України», заява № 16505/02 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_663 (дата звернення 10.09.2022).

- нормативно-правові акти, на підставі яких здійснюється обмеження її пересування.

Відповідно до ЄКПЛ, прецедентної практики ЄСПЛ⁸⁸, положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (ч. 2 ст. 9, п. «а» ч. 3 ст. 14)⁸⁹; стандартів Європейського комітету з питань запобігання катувань (п. 37, п.44)⁹⁰ та Директиви Європейського парламенту та Ради ЄС «Про право на інформування в кримінальному процесі» (№2012/13/EU від 22.05.2012р.)⁹¹ (далі – Директива) інформування про підстави затримання повинно здійснюватися з урахуванням наступних вимог: 1) *проактивна позиція сторони обвинувачення*. Повідомлення про причини затримання відповідно до ст. 5 ЄКПЛ є позитивним обов'язком для представників сторони обвинувачення, який вимагає активних дій від них і не може бути виконаний шляхом пасивного забезпечення доступності інформації без доведення її до відома захисту. Отже недостатньо надавати затриманому інформацію про підстави його затримання лише тоді, коли він її запитує. Від органів держави може знадобитися вживання додаткових заходів для привертання уваги затриманого до наявної інформації та забезпечення належного розуміння ним такої інформації (рішення ЄСПЛ «Brozicek v Italy»⁹², «Mattocchia v Ital»⁹³); 2) *негайність (терміновість)*. Інформування повинно відбутись невідкладно - відразу після арешту, проте конкретний максимальний строк не визначено (в рішенні «Кабулов проти України» ЄСПЛ постановив що 40-хвилинна затримка в його інформуванні про підстави арешту сама по собі не означала можливого порушення ч.2 ст. 5 ЄКПЛ, натомість у справі «Сааді проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ постановив порушення ч.2 ст. 5, коли заявника, який прагнув політичного притулку, поінформували про причини його затримання в центрі тимчасового

⁸⁸ Fox, Campbell and Hartley v the UK, рішення ЄСПЛ від 30 серпня 1990 року; Mattocchia v Italy, рішення ЄСПЛ від 25 липня 2000 року, Shamayev and Others v. Georgia and Russia, рішення ЄСПЛ від 12 квітня 2005 року; Brozicek v Italy, рішення ЄСПЛ від 19 грудня 1989 року, Mattocchia v Italy, рішення ЄСПЛ від 25 липня 2000 року та ін. URL: [URL:https://hudoc.echr.coe.int](https://hudoc.echr.coe.int) URL:<https://hudoc.echr.coe.int>

⁸⁹ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Прийнятий резолюцією 2200 (XXI) Генеральної Асамблеї від 16.12.1966р.). Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. К., 1992. С.36–62.

⁹⁰ Мінімальні стандарти належного поведіння: аналіз національного та міжнародного досвіду: практичний посібник. Ю.Л. Белоусов, М.М. Гнатівський, В.О. Гацелюк, А.Л. Федорова; за заг.ред. Ю.Л. Белоусова. К.: Ваіте. 2013. 170с.

⁹¹ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings .OJ L 142, 1.6.2012, p.1–10;

⁹² Рішення ЄСПЛ Brozicek v Italy від 09.12.1989 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)

⁹³ Рішення ЄСПЛ Mattocchia v Ital від 25.07.200 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_004 (дата звернення 10.09.2022)

перебування лише через 76 годин. Комітет ООН з прав людини у рішенні по справі «Краснова проти Киргизстану», визнав порушення ч.2 ст. 9 МПГПП через те, що заявницю не сповістили про причини її арешту протягом першої доби затримання)⁹⁴. Отже з вищезазначеного можна зробити висновок, що за загальним правилом представники сторони обвинувачення зобов'язані надавати затриманій особі інформацію про підстави її затримання одразу або в найкоротший термін після затримання; 3) *зрозуміла та проста мова*. Сповіднення повинно бути надане зрозумілою для затриманої особи мовою. В своїх рішеннях ЄСПЛ робить більше акцент на доступності та простоті мови, аніж на тому, щоб таке сповіднення було на тій мові, яку особа достатньо розуміє і на якій може спілкуватися. Так, відповідно до рішення ЄСПЛ «Fox, Campbell and Hartley v the UK» від 30 серпня 1990 р. інформація про причини арешту повинна бути надана в такий спосіб, щоб людина могла її зрозуміти, тобто «простою, не перевантаженою спеціальною термінологією мовою»⁹⁵. Проте не викликає жодних сумнівів, що таке сповіднення повинно відбуватися рідною або тією мовою, яку особа розуміє, оскільки права, які регламентовані в ст. 6 ЄКПЛ повинні існувати не лише в теорії, але й ефективно реалізуватися на практиці; 4) *достатність та детальність*. Відповідно до рішення ЄСПЛ «Fox, Campbell and Hartley v the UK» таке інформування повинно охоплювати «правові та фактичні підстави» затримання⁹⁶. Комітет ООН з прав людини у справі «Дрешер Калдас проти Уругваю» ухвалив, що інформування заявника про його арешт у рамках вжитих Уругваєм «оперативних заходів безпеки» без будь-якого зазначення висунутих йому претензій було недостатньо. Так само у справі «Карбаллал проти Уругваю» Комітет вирішив, що було недостатньо просто повідомити особі про її арешт за «підривному діяльністю» без пояснення масштабів і змісту тих учинків, які становлять кримінальний злочин згідно з відповідним законодавством⁹⁷; 5) *триваючий характер обов'язку інформувати*.

⁹⁴ Право на інформацію в кримінальному процесі: Порадник для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою. Правова Ініціатива Відкритого Суспільства. URL: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/BPD_poradnyk_2.pdf. (дата звернення 10.09.2022)

⁹⁵ Рішення ЄСПЛ Fox, Campbell and Hartley v the UK від 30.08.1990 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)

⁹⁶ Рішення ЄСПЛ Fox, Campbell and Hartley v the UK від 30.08.1990 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)

⁹⁷ Право на інформацію в кримінальному процесі: Порадник для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою. Правова Ініціатива Відкритого Суспільства. URL: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/BPD_poradnyk_2.pdf. (дата звернення 10.09.2022)

Особа повинна інформуватися про причини свого арешту протягом всього часу перебування її під арештом, а не лише відразу після затримання. Так, у рішенні ЄСПЛ «Savenkova v. Russia», суд постановив, що державні органи не можуть просто надалі посилатися на ті причини, за яких здійснили первісне затримання; вони, натомість, мають пояснити, чому ці причини все ще мають нагальний характер з посиланнями на конкретні факти, що стосуються особистих обставин затриманої особи та її поведінки⁹⁸⁹⁹.

Також уповноважена службова особа зобов'язана *роз'яснити* затриманій особі:

- право мати захисника і побачення з ним до першого допиту;
- право отримувати медичну допомогу;
- право давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього;
- право на негайне повідомлення інших осіб про її затримання і місце перебування;
- право вимагати перевірку обґрунтованості затримання;
- інші процесуальні права, передбачені КПК України, зокрема в ст. 42.

У випадку затримання особи, яка була затримана у зв'язку з її розшуком компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, роз'яснюється додатково ще і її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію).

У відповідності до вимог ч. 8 ст. 42 та ст. 276 КПК України, уповноважена службова особа одночасно з повідомленням затриманій особі (підозрюваному) про його процесуальні права та обов'язки повинна *вручити пам'ятку про його процесуальні права та обов'язки*.

Відповідно до ЄКПЛ, прецедентної практики ЄСПЛ¹⁰⁰, положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (ч. 2 ст. 9,

⁹⁸ Рішення ЄСПЛ Savenkova v. Russia від 04.03.2010 URL: <https://hudoc.echr.coe.int>. (дата звернення 10.09.2022)

⁹⁹ Регламентация та реалізація права на інформування осіб щодо яких здійснюється кримінальне переслідування в контексті забезпечення справедливого судочинства: окремі аспекти. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 123-127

¹⁰⁰ Fox, Campbell and Hartley v the UK, рішення ЄСПЛ від 30 серпня 1990 року; Mattocchia v Italy, рішення ЄСПЛ від 25 липня 2000 року, Shamayev and Others v. Georgia and Russia, рішення ЄСПЛ від 12 квітня 2005 року; Brozicek v Italy,

п. «а» ч. 3 ст. 14)¹⁰¹; стандартів Європейського комітету з питань запобігання катувань (п. 37, п.44)¹⁰² та Директиви)¹⁰³, розяснення прав затриманій особі повинно здійснюватися з урахуванням наступних вимог: 1) *проактивна позиція сторони обвинувачення*. ЄСПЛ неодноразово вказував на те, що органам держави належить вживати позитивних заходів для дотримання вимог справедливого судового розгляду згідно зі ст. 6 ЄКПЛ, у тому числі - шляхом активного забезпечення того, щоб підозрювані були обізнані щодо своїх прав. Хоча текст ЄКПЛ не містить чіткої вимоги, про те щоб судові та правоохоронні органи інформували підозрюваних про їхні права, цей обов'язок був визнаний ЄСПЛ таким, що передбачається правом на справедливий судовий розгляд, оскільки ЄКПЛ покликана гарантувати права, які є не теоретичними або ілюзорними, а є практичними та ефективними (рішення ЄСПЛ: «Airey v Ireland»)¹⁰⁴. Окрім того, ЄСПЛ вимагає щоб державні органи були проактивними під час роз'яснення прав усім особам, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, незалежно від того чи відносяться вони до вразливих категорій осіб чи ні. В національному законодавстві (ч.3 ст. 29 Конституції України; ч.2 ст. 20; ч.4 ст.208; п.2ч.3 ст.212 КПК) також нормативно закріплена вимога щодо необхідності органам державної влади бути проактивними та роз'яснювати підозрюваним та обвинуваченим, незалежно від наявності запиту про це, - право на захист, а затриманим особам – усі наявні у них права¹⁰⁵; 2) *розширена сфера застосування*. Усі підозрювані та обвинувачені, незалежно від того, чи було їх офіційно заарештовано або затримано, мають право на отримання інформації про свої права (ст. 3 Директиви)¹⁰⁶; 3) *визначений перелік прав, про які інформують*

рішення ЄСПЛ від 19 грудня 1989 року, *Mattocchia v Italy*, рішення ЄСПЛ від 25 липня 2000 року та ін. URL: URL:<https://hudoc.echr.coe.int> URL:<https://hudoc.echr.coe.int>

¹⁰¹ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Прийнятий резолюцією 2200 (XXI) Генеральної Асамблеї від 16.12.1966р.). Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. К., 1992. С.36–62.

¹⁰² Мінімальні стандарти належного поведіння: аналіз національного та міжнародного досвіду: практичний посібник. Ю.Л. Белоусов, М.М. Гнатівський, В.О. Гацелюк, А.Л. Федорова; за заг.ред. Ю.Л. Белоусова. К.: Ваіте. 2013. 170с.

¹⁰³ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings .OJ L 142, 1.6.2012, p.1–10;

¹⁰⁴ Право на інформацію в кримінальному процесі: Порадник для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою / Правова Ініціатива Відкритого Суспільства. URL: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/BPD_poradnyk_2.pdf. (дата звернення 10.09.2022)

¹⁰⁵ Рогальська В.В. Проактивна позиція сторони обвинувачення щодо роз'яснення прав як одна з необхідних вимог забезпечення справедливого судочинства // Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід: матеріали II Міжнар. наук-практ конф (м. Дніпро, 25 жовтня 2019 року.). Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 200-204

¹⁰⁶ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings // OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;

особу, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування: ЄСПЛ уникає конкретного зазначення того, про які саме права обов'язково треба повідомляти обвинувачених, і зазначив, що форма і порядок повідомлення можуть змінюватися залежно від обставин справи. Як мінімум, органи держави мають забезпечити інформування обвинуваченої особи про її право зберігати мовчання (рішення ЄСПЛ «Pishchalnikov v Russia»), окрім того, якщо підозрюваний перебуває в особливо вразливому становищі, в силу його віку або за особливими ознаками, ЄСПЛ вимагає від органів держави вжиття додаткових заходів з роз'яснення такому підозрюваному його прав, передусім права на допомогу адвоката (рішення ЄСПЛ: «Plonka v Poland», «Panovits v. Cyprus») ¹⁰⁷. Про обов'язкове інформування про право на захист, із наголосом на необхідності інформування про право на адвоката йдеться і в МПГПП (ст. 14 (3)(d)) ¹⁰⁸. В ст.3 Директиви визначено дещо розширений перелік прав, про які необхідно проінформувати осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, а саме: право на юридичну допомогу, на безоплатну правову допомогу, на інформацію про обвинувачення, на усний та письмовий переклад, а також про право зберігати мовчання ¹⁰⁹. Відповідно до національного законодавства, особам, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, також необхідно повідомляти розширений перелік прав, а саме - усі права, які закріплені в ст.42 КПК (ст.276 КПК), серед яких містяться і права, про які йдеться у ст. 3 Директиви. Бланки пам'яток про права підозрюваних та обвинувачених, які використовують на сьогодні практичні працівники, містять перелік навіть більшої кількості прав, аніж це передбачено в КПК, оскільки до нього включено також права, що регламентовані в Конституції України та Законі України «Про попереднє ув'язнення»; 4) *додаткові гарантії для тих підозрюваних або обвинувачених, яких було арештовано або затримано*. Оскільки вищезазначені особи потребують більш детальної інформації про власні права, то така інформація повинна бути надана за допомогою письмового повідомлення про права,

¹⁰⁷ Право на інформацію в кримінальному процесі: Порадник для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою / Правова Ініціатива Відкритого Суспільства. URL: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/BPD_poradnyk_2.pdf. (дата звернення 10.09.2022)

¹⁰⁸ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Прийнятий резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї від 16.12.1966 р.) // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. К., 1992. – С. 36–62.

¹⁰⁹ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings // OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;

задля надання можливості прочитати його та зберігати при собі протягом всього часу позбавлення їх свободи. Окрім того, повідомлення про права для таких осіб також має містити додаткову інформацію про реалізацію наступних прав відповідно до національного законодавства: право на доступ до матеріалів справи; право на сповіщення консульських установ і однієї особи; права на доступ до невідкладної медичної допомоги; максимальну кількість годин або днів, на яку підозрювані та обвинувачувані можуть бути позбавлені волі, перш ніж постануть перед судовим органом (ст. 4 Директиви)¹¹⁰. Як вже було зазначено, відповідно до ст.208 КПК України, усі затримані, окрім отримання загальної пам'ятки про права (яка надається у письмовому вигляді усім підозрюваним, а не лише затриманим), також повинні бути додатково поінформованими про: підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється; роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього; негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 КПК України; вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК. Окрім того, згідно з наказом МВС України від 23.05.2017 № 440 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України»¹¹¹ кожному затриманому після доставлення його до органу Національної поліції вручається окрема пам'ятка для затриманих осіб, яка містить окрім переліку прав, передбачених в ст. 42 КПК, також витяги з Конституції України, КПК, ЄКПЛ, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про попереднє ув'язнення» та роз'яснення порядку звернення до ЄСПЛ;

5) зрозуміла, проста та доступна мова інформування. Відповідно до Директиви, кожний, кого заарештовано в будь-якій країні ЄС, має бути повідомлений про його процесуальні права простою і доступною мовою якомога раніше після початку провадження. Для забезпечення однакового застосування положень Директиви на всій території ЄС в додатку до неї наводиться зразок Повідомлення про

¹¹⁰ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings // OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;

¹¹¹ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України: наказ МВС України від 23.05.2017 № 440 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17>

права, перекладений всіма офіційними мовами ЄС. Держави-учасниці мають надавати підозрюваному або обвинуваченому повідомлення про права на зрозумілій йому мові. В зразку Повідомлення про права міститься просте й доступне пояснення основних прав заарештованих, зокрема: «Якщо Вас заарештовано або затримано, Ви маєте такі права ... У Вас є право конфіденційно спілкуватися з адвокатом ... Ви маєте право знати, чому Вас було арештовано або затримано і в яких діях Ви підозрюєтеся або обвинувачуєтеся ... Якщо Ви не говорите мовою або не розумієте мови, якою спілкується міліція або інші компетентні органи, Ви маєте право на безоплатну допомогу перекладача¹¹². В Україні, за ініціативи Національної поліції України спільно з Українською фундацією правової допомоги та Офісом Уповноваженого Верховної Ради з прав людини за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та Посольства США в Україні, у 2016 році в рамках проведення масштабного експерименту з раннього інформування поліцейськими затриманих, свідків і потерпілих, були розроблено пам'ятки для затриманих осіб, які перекладені на 12 мов і знаходяться у вільному доступі на сайті Української фундації правової допомоги – ulaf.org.ua¹¹³¹¹⁴; б) *невідкладність та своєчасність інформування про права*. Майже в усіх міжнародно-правових актах, які регламентують право на інформування йдеться про обов'язок посадових осіб якомога раніше проінформувати про процесуальні права осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування. Так, відповідно до Директиви кожний, кого заарештовано в будь-якій країні ЄС, має бути повідомлений про його процесуальні права якомога раніше після початку провадження, а держави-учасниці мають забезпечити, щоб підозрюваним або обвинуваченим особам, які були заарештовані чи затримані, негайно надавалося письмове повідомлення про їх права¹¹⁵. Комітет ООН проти катувань у своїх доповідях також підкреслив важливість інформування підозрюваних про їх основні права та зазначив, що

¹¹² Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings // OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;

¹¹³ Інтернет сторінка Української фундації правової допомоги URL: <https://ulaf.org.ua/pam-yatka-zatrimanomu/>

¹¹⁴ Рогальська В.В. Здійснення інформування зрозумілою, простою та доступною мовою в контексті забезпечення справедливого судочинства // Актуальні питання кримінального права та процесу: матеріали V Всеукр.наук-практ конф (м. Кривий Ріг, 14 червня 2019 року.). Ред.кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 152 с. С.73-76

¹¹⁵ Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings // OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;

воно повинно відбуватися без зволікань та до проведення допиту¹¹⁶. Відповідно до норм національного законодавства, особи щодо яких здійснюється кримінальне переслідування також мають право бути своєчасно повідомленими про свої права (п.2 ч.3 ст.42 КПК), а слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа зобов'язані це зробити негайно під час затримання особи (ч.4 ст.208 КПК)¹¹⁷¹¹⁸.

Про кожне затримання, уповноважена службова особа у відповідності до вимог ч. 2 ст. 210, ст. 213 КПК України¹¹⁹, ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»¹²⁰, Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги органами досудового розслідування про випадки затримання осіб, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 року № 1363¹²¹, зобов'язана: одразу повідомити за допомогою технічних засобів відповідальних осіб в підрозділі органу досудового розслідування; негайно повідомити регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; надати затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Якщо уповноважена службова особа, має підстави для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності.

¹¹⁶ Мінімальні стандарти належного поведіння: аналіз національного та міжнародного досвіду: практичний посібник / Ю.Л. Белоусов, М.М. Гнатовський, В.О. Гацелюк, А.Л. Федорова; за заг.ред. Ю.Л. Белоусова. – К.: Ваіте. 2013. -170с.

¹¹⁷ Рогальська В.В. Процесуальні вимоги інформування осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, про їх права, в контексті забезпечення справедливого судочинства. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2019. №6. С. 150-156

¹¹⁸ Рогальська В.В. Інформування про права осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, в контексті забезпечення справедливого судочинства: окремі аспекти. Кримінальна юстиція під час підготовки майбутніх суддів, прокурорів та слідчих в контексті європейських стандартів: збірник матеріалів першої міжнародної конференції. Львів, 2020. 281 с. С. 223-229

¹¹⁹Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (дата звернення 10.09.2022).

¹²⁰ Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>(дата звернення 10.09.2022).

¹²¹ Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.09.2022).

4.3. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час проведення обшуку затриманої особи.

Проведення обшуку затриманої особи – це право уповноважених службових осіб на затримання, а не їх обов’язок. У разі, якщо уповноважена службова особа дійде висновку про необхідність проведення обшуку особи під час кримінального процесуального затримання вона повинна запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих), якими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження (ч. 3 ст. 208, ч. 7 ст. 223 КПК України). Проведення обшуку затриманої особи, здійснюється з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 та ст. 236 КПК України, а саме: обшук особи повинен бути здійснений особами тієї ж статі у присутності адвоката, представника на вимогу такої особи. Неявка адвоката, представника для участі у проведенні обшуку особи протягом трьох годин не перешкоджає проведенню обшуку. Законодавцем передбачено певні особливості щодо проведення обшуку співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов’язків. Так відповідно до ч. 6 ст. 208 КПК України, такий обшук може бути проведений лише в присутності офіційних представників розвідувального органу України, про що зазначається в протоколі. Хід і результати особистого обшуку підлягають обов’язковій фіксації у відповідному протоколі; під час обшуку особи, уповноважена службова особа має право проводити фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

ЄСПЛ у своїх рішеннях неодноразово звертав увагу на необхідність дотримання вимог кримінального процесуального законодавства під час обшуку затриманої особи. Так, у справі

«Кадура та Смалій проти України» ЄСПЛ одноголосно постановив, що мало місце порушення статті 8 ЄКПЛ щодо п. В. Смалія у зв'язку з його обшуком і вилученням його телефону та документів. Суд наголосив на тому, що під час затримання заявника 09 грудня 2013 року працівники поліції здійснили особистий обшук і вилучили його мобільний телефон, який згідно з твердженнями Заявника містив конфіденційну інформацію щодо справ його клієнтів. Також працівники поліції вилучили ключі від його автомобіля та ділові документи: нотатки, договір про надання правової допомоги, посвідчення адвоката та деякі інші. Вилучені предмети були перелічені у протоколі затримання, підписаному працівником поліції, який здійснив затримання та двома понятими. Проводячи обшук та вилучення документів і телефону у зв'язку із затриманням, органи державної влади не врахували особливий статус вилучених матеріалів, які могли містити конфіденційну інформацію, жодної підстави для рішення про вилучення вказано не було, і ніщо не свідчило про те, що існували якісь гарантії, які забезпечували б належну обробку інформації, що потенційно могла становити адвокатську таємницю (див., для порівняння, рішення у справі «Лоран проти Франції» (Laurent v. France), заява № 28798/13, пункти 44 та 47, від 24 травня 2018 року)¹²².

ВС у своїх рішеннях також неодноразово наголошував на необхідності дотримання вимог кримінального процесуального законодавства під час обшуку затриманої особи та вилученні речей і документів в межах його проведення. Так, в постанові ККС ВС від 8 лютого 2018 року, у справі № 754/5978/16-к, ВС констатовано порушення ч. 2 ст. 208 КПК України, через те, що працівники Національної поліції при затриманні особи за підозрою у зберіганні при собі наркотичного засобу, що був вилучений ними з лівої внутрішньої кишені куртки обвинуваченого, у протоколі огляду місця події, замість протоколу затримання, зазначили що він вилучений не під час обшуку особи, а під час поверхневого огляду, у своєму рішенні ВС зробив висновок про те, що при проведенні вказаної слідчої дії працівниками Національної поліції не були враховані вимоги ст. 34 ЗУ «Про Національну поліцію», якими передбачено, що поверхнева перевірка як превентивний

¹²² Кадура та Смалій проти України": ЄСПЛ визнав незаконність особистого обшуку під час затримання Заявника працівниками поліції з подальшим вилученням його телефону та документів (ст. 8 Конвенції, заява N 42753/14 та N 43860/14/ від 21.01.2021).

поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу, отже у конкретному випадку фактично було проведено особистий обшук особи, а не поверхневий перевірка та порушено вимоги ст. 208 КПК України¹²³.

Подібна правова позиція була викладена і у постанові ККС ВС від 12 квітня 2018 р. у справі № 758/13581/15-к, в якій ВС зазначив, що «встановлені судом фактичні обставини справи свідчать про те, що психотропна речовина була вилучена у ОСОБА_2 не під час огляду, а саме під час його затримання та обшуку, які проведено з порушенням вимог ст.ст. 207, 208, 223, 236 КПК України. За таких обставин, пославшись на вимоги ст.ст. 86, 87 КПК України, суд обґрунтовано визнав протокол огляду місця події недопустимим доказом, а використання фактичних даних, отриманих під час цієї слідчої дії неприпустимим»¹²⁴.

4.4. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час складання протоколу затримання особи.

Затримання уповноваженою службовою особою, як і будь-яка процесуальна дія, для свого належного відображення у матеріалах кримінального провадження потребує відповідного документального оформлення в порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством. Основним засобом фіксації процесуальної дії в кримінальному провадженні на сьогоднішній день є складення протоколу затримання.

В протоколі затримання, крім відомостей передбачених в ст. 104 КПК України, зазначаються також додаткові відомості, передбачені в ч. 5 ст. 208 КПК України

У разі якщо на момент затримання прізвище, ім'я, по батькові затриманої особи не відомі, у протоколі зазначається докладний опис такої особи та долучається її фотознімок.

¹²³ Постанова ККС ВС від 8 лютого 2018 року, у справі № 754/5978/16-к. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/72243400> (дата звернення: 26.11.2020)

¹²⁴ Постанова ККС ВС від 12 квітня 2018 р. у справі № 758/13581/15-к. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vp_vid_12_04_2018_roku_u_sprav_i_758_13581_15_k/ (дата звернення: 10.09.2022).

Протокол про затримання підписується особою, яка його склала і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманій особі та надсилається прокурору, у відповідності до вимог ч. 5 ст. 208 КПК України.

На сьогодні, в переважній більшості випадків затримання осіб, уповноважені службові особи на затримання, використовують зразок протоколу затримання, який затверджений Наказом МВС № 386 від 10.05.2018р.¹²⁵, хоча він є обов'язковим лише для уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України.

¹²⁵Про затвердження Порядку дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.МВС України; Наказ від 10.05.2018 № 386URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0834-18>(дата звернення 10.09.2022).

ВИМОГИ ДО СКЛАДАННЯ ПРОТОКОЛУ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАТРИМАННЯ

ЗАГАЛЬНІ	ДОДАТКОВІ
1) вступна частина, яка повинна містити відомості про: - місце, час проведення та назву процесуальної дії; - особу, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада); - всіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання); - інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання; 2) описова частина, яка повинна містити відомості про: - послідовність дій; отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи; 3) заключна частина, яка повинна містити відомості про: - вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації; - спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; - зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.	- місце, дата і час (година і хвилина) затримання відповідно до ст. 209 КПК України; - підстави затримання; - результати особистого обшуку; - клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; - повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого.

ЄСПЛ у своїх рішеннях неодноразово звертав увагу на необхідність правильного процесуального оформлення затримання особи в протоколі. Так, у справі «Грубник проти України» ЄСПЛ одноголосно постановив, що мало місце порушення статті 5 Конвенції (затримка у складанні протоколу про затримання) через те, що вперше Заявник був позбавлений свободи 19 жовтня 2015 року о 10 год. 30 хв. і між фактичним часом затримання та складанням протоколу про затримання наступного дня існувала затримка у понад двадцять три години. ЄСПЛ зазначив, що через затримку у складанні протоколу про затримання доступ заявника до захисника та роз'яснення йому його прав як обвинуваченого були надані із затримкою. Отже, було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції у зв'язку із затримкою у складанні протоколу про затримання¹²⁶.

Не можливо обійти увагою й рішення ЄСПЛ «Корнейкова проти України», в якій Суд наголосив на необхідності правильного документального оформлення протоколу затримання. Так, 19 квітня 2005 року Заявницю, яка на той час була неповнолітньою, було затримано працівниками Держинського РВ Харківського МУ ГУМВС України в Харківській області за підозрою у вчиненні нею тяжкого злочину. Протокол затримання Заявниці не містив підстав для такого затримання, а містив лише посилання на статтю 115 Кримінального процесуального кодексу, яка не містить виключного переліку підстав для затримання, а відсилає до інших статей цього Кодексу. Таким чином порушення підп. «с» п. 1 ст. 5 Конвенції було констатовано Європейським судом з огляду на те, що у протоколі затримання заявниці не було наведено чітких підстав для такого затримання, а зазначені у ньому посилання були стандартними та не були проаналізовані у світлі обставин конкретної справи заявниці.

Недотримання процесуальних вимог щодо складання протоколу затримання, здійснення затримання за відсутністю складеного протоколу затримання, а також складення протоколу огляду місця події замість протоколу затримання є порушенням прямого припису ст. 208 КПК України, та призводить до визнання вищезазначених протоколів недопустимим доказом, а використання фактичних даних, отриманих під час проведення зазначених процесуальних дій

¹²⁶ «Грубник проти України»: встановлено, що через затримку у складанні протоколу про затримання доступ Заявника до захисника та роз'яснення йому його прав як обвинуваченого були надані із затримкою. (п. 1 ст. 5 Конвенції, заява N 58444/15/ від 17.09.2020)

неприпустимим, про що неодноразово зазначав ВС у своїх рішеннях, зокрема в постанові ККС ВС від 12 квітня 2018 р. у справі № 758/13581/15-к ВС зазначив «отже, встановлені судом фактичні обставини справи свідчать про те, що психотропна речовина була вилучена у ОСОБА_2 не під час огляду, а саме під час його затримання та обшуку, які проведено з порушенням вимог ст.ст. 207, 208, 223, 236 КПК України. За таких обставин, пославшись на вимоги ст.ст. 86, 87 КПК України, суд обґрунтовано визнав протокол огляду місця події недопустимим доказом, а використання фактичних даних, отриманих під час цієї слідчої дії неприпустимим. При цьому не залишилось поза увагою суду і те, що зазначений протокол оформлений без дотримання вимог ст. 104 КПК України. Зокрема слідчим не внесено відомості щодо всіх осіб, які були присутні при проведенні слідчої дії, а також щодо характеристики пристрою, за допомогою якого здійснювався відеозапис. Крім того, у протоколі зазначено, що огляд ОСОБА_2 проведено на відкритій місцевості, тоді як судом встановлено, що слідча дія фактично була проведена в салоні автомобіля»¹²⁷. Схожі правові позиції ВС викладено і в інших рішеннях, а саме: в постанові ККС ВС від 8 лютого 2018 року, у справі №754/5978/16-к¹²⁸, постанові ККС ВС від 1 березня 2018 р. у справі № 760/13866/15-к¹²⁹, постанові ККС ВС від 30 липня 2019 року, у справі № 127/20981/17¹³⁰, тощо.

4.5. Застосування уповноваженою службовою особою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час доставлення затриманої особи до органу досудового розслідування

У відповідності до ч. 1 ст. 210 КПК України уповноважена службова особа зобов'язана доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, в якому

¹²⁷ Постанова ККС ВС від 12 квітня 2018 р. у справі № 758/13581/15-к URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vp_vid_12_04_2018_roku_u_spravi_758_13581_15_k/ (дата звернення 10.09.2022)

¹²⁸ Постанова ККС ВС від 8 лютого 2018 року, у справі №754/5978/16-к URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/72243400> (дата звернення 10.09.2022)

¹²⁹ Постанова ВС від 1 березня 2018 року у справі № 760/13866/15-к (провадження № 51-927км18) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72642008> (дата звернення 10.09.2022)

¹³⁰ Постанова ККС ВС від 30 липня 2019 року, у справі № 127/20981/17 URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_30_07_2019_roku_u_spravi_127_20981_17/ (дата звернення 10.09.2022)

негайно здійснюється реєстрація дати, точного часу (година і хвилина) доставлення затриманого та інші відомості. По суті, таке доставлення представляє собою примусове переміщення затриманої особи від місця, де згідно із вимогами ст. 209 КПК України відбулося затримання, до місця розташування найближчого підрозділу органу досудового розслідування.

Відповідно до ст. 212 КПК України в органах досудового розслідування має бути службова особа, відповідальна за перебування затриманих. На сьогодні з усіх органів досудового розслідування, лише в Національній поліції нормативно врегульований порядок призначення такої особи. Так, згідно з Наказом № 570 МВС України від 6 липня 2017 р., яким затверджено Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України (Розділ X), службовою особою, відповідальною за перебування затриманих є працівник поліції, завданням якого є здійснення контролю за дотриманням іншими службовими особами прав затриманого, а також безпосереднє забезпечення цих прав¹³¹. На вказаного суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності, законодавець у ч. 3 ст. 212 КПК України, серед усього іншого, покладає обов'язки з негайної реєстрації затриманого, роз'яснення йому підстав затримання, його прав і обов'язків, забезпечення невідкладного надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого. Очевидно, що реалізація цих обов'язків є необхідною і актуальною саме після доставлення затриманого уповноваженою службовою особою до органу досудового розслідування. З огляду на наведені законодавчі положення, порядок передачі затриманого уповноваженою службовою особою до органу досудового розслідування повинен мати такий алгоритм: 1) службова особа органу досудового розслідування, відповідальна за перебування затриманих, реєструє точний час і дату доставлення затриманої особи та інші відомості, передбачені обліковою документацією; 2) після реєстрації особа, відповідальна за перебування затриманих, має здійснити такі дії: перевірити, чи були дотримані уповноваженою службовою особою вимоги кримінального процесуального законодавства щодо

¹³¹ Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України МВС України; Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text> (дата звернення 10.09.2022).

роз'яснення доставленій особі підстав затримання та її процесуальних прав, а також щодо повідомлення інших осіб про затримання. У разі невиконання цих вимог особа, відповідальна за перебування затриманих, здійснює їх самотійно; приймає та фіксує заяви і скарги, які надійшли від затриманої особи; за зовнішніми ознаками та шляхом опитування затриманої особи перевіряє стан її здоров'я, наявність у неї тілесних ушкоджень та, у разі потреби, забезпечує невідкладне надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого. Лише після виконання цих заходів та їх належної фіксації у відповідних процесуальних документах затримана особа може вважатися такою, що передана в орган досудового розслідування, в іншому випадку - ЄСПЛ констатує порушення прав затриманої особи, зокрема - у справі «Осипенка проти України» (Заява № 4634/04, 9 листопада 2010 р.), ЄСПЛ встановив, що заявник був доставлений у підрозділі міліції (поліції з 2015 року) кілька годин до того, як набув статусу підозрюваного. Суд вважав, що для утримування особи не було жодних підстав і таке перебування особи у підрозділі міліції не було зареєстроване, а посилання на нібито добровільний характер перебування в органах досудового розслідування було сприйняте як хибне¹³².

Введення в НПУ системи «Custody Records» має на меті мінімізацію подібних ситуацій, адже в Розділі II Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України 24 травня 2022 року № 311 передбачено покрокову інструкцію, які дії зобов'язана здійснити уповноважена посадова особа при формуванні інформаційної підсистеми Custody Records, де зберігаються в електронній формі всі відомості про затриманого: реєстрація факту затримання; відомості про затриманого; відомості про поліцейського, який здійснив, затримання; відомості про очевидців затримання; повідомлення третіх осіб про затримання; місце доставлення (найменування та адреса органу (підрозділу) та контакти поліції; час фактичного

¹³²Рішення ЄСПЛ у справі «Осипенка проти України» (Заява № 4634/04, 9 листопада 2010 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_871#Text (дата звернення 10.09.2022).

доставлення затриманої особи до органу поліції; інформування регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі - РЦБВПД) (реєстраційний номер, найменування РЦБВПД, дата, час повідомлення, прізвище особи, ім'я, по батькові (за наявності), номер телефону поліцейського, який поінформував РЦБВПД); повідомлення з РЦБВПД (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), номер телефону адвоката РЦБВПД, доручення про підтвердження повноважень на надання безоплатної вторинної правової допомоги, дата, час повідомлення); роботу адвоката (час прибуття та вибуття адвоката); опитування поліцейського про певні відомості та факти під час затримання; опитування затриманої особи про факт затримання; документування затриманої особи, її переміщення, виклик бригади екстреної швидкої допомоги, харчування тощо^{133,134}.

¹³³ Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України: наказ МВС України від 24.05.2022 № 311 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text>

¹³⁴ Рогальская В.В. Броневицкая О.М. Процессуальное интервью, как один из инновационных инструментов осуществления правоохранительной деятельности: реалии и перспективы внедрения в Украине. Научный журнал «Вестник Академии правоохранительных органов». 2021. № 1 (19). С. 78-86

5. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні було введено відповідно до Указу Президента 64/2022 від 24.02.2022 із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року¹³⁵. Строк воєнного стану вже чотири рази було продовжено: 1) з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб відповідно до Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 14.03.2022 № 133/2022¹³⁶ та 2) з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб відповідно до Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 18.04.2022 № 259/2022¹³⁷; 3) 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб відповідно до Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 17.05.2022 № № 341/2022¹³⁸; 4) 05 години 30 хвилин 23 серпня 2022 року строком на 90 діб відповідно до Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 12 серпня 2022 року № 573/2022¹³⁹.

Введення воєного стану зумовила істотні зміни у сфері кримінальної юстиції. Так, якщо станом на 23.02.2022 Розділ IX-1 Кримінального процесуального кодексу України мав назву «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» та містив одну статтю, то надалі ситуація істотно змінилася. Зокрема, були внесені зміни та

¹³⁵ Про введення воєнного стану: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 затверджений Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>

¹³⁶ Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 14.03.2022 № 133/2022 затверджений Законом України від 15 березня 2022 року № 2119-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2022#n2>

¹³⁷ Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 18.04.2022 № 259/2022 затверджений Законом України від 22.04.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2022#n2>

¹³⁸ Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 17.05.2022 № 341/2022 затверджений Законом України від 23.05.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2022#n2>

¹³⁹ Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 12 серпня 2022 року № 573/2022 затверджений Законом України від 17.08.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573/2022#n2>

доповнення до Розділу IX-1, включаючи назву, такими Законами України: № 2201-IX від 14.04.2022, а також іншими Законами, зокрема № 2108-IX від 03.03.2022, № 2110-IX від 03.03.2022, № 2111-IX від 03.03.2022, №2125-IX від 15.03.2022, № 2137-IX від 15.03.2022, № 2160-IX від 24.03.2022, № 2198-IX від 14.04.2022, № 2201-IX від 14.04.2022, № 2462-IX від 27.07.2022, які встановили деякі особливості здійснення досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану, зокрема і щодо затримання уповноваженою службовою особою в порядку ст. 208 КПК України, а саме:

- **підстав затримання.** Так, окрім випадків, визначених у ст. 208 КПК України, законодавець встановив нову альтернативну підставу для затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, в умовах воєнного стану, а саме «можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину», тим самим законодавець значно розширив перелік підстав для затримання без ухвали слідчого судді, надавши можливість уповноваженій службовій особі здійснювати затримання особи, підозрюваної у вчиненні фактично будь-якого злочину, а не лише у випадку вчинення корупційного злочину або злочину, вчиненого злочинною спільнотою, що наразі встановлено у пунктах 3, 4 ч. 1 ст. 208 КПК України^{140,141}. Можливість затримання особи з підстави обґрунтованої необхідності запобігання втечі після вчинення правопорушення встановлена також у пункті 1(с) статті 5 ЄКПЛ¹⁴².

- **суб'єктів затримання.** В умовах дії воєнного стану додатково діють нормативно-правові акти, які визначають процедуру встановлення заходів, пов'язаних із обмеженням свободи пересування громадян. Так, згідно п. 15 Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого постановою КМУ від 29.12.2021 № 1455 передбачено право патрулів на території, де встановлено особливий режим, в установленому законодавством

¹⁴⁰ Ухвала слідчого судді Голосіївського районного суду м. Києва від 20.05.2022 у справі № 752/5270/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104468326>

¹⁴¹ Ухвала слідчого судді Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 7.06.2022 у справі № 183/2342/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104658914>

¹⁴² Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

порядку: «затримувати і доставляти до органів або підрозділів Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення у порядку, встановленому КПК України...», «перевіряти в осіб документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, та перепустки, а в разі їх відсутності - затримувати відповідних осіб та доставляти до органів або підрозділів Національної поліції для встановлення особи»¹⁴³. При цьому, до складу патрулів згідно вказаного Порядку входять «уповноважені посадові особи Збройних Сил, Національної поліції, Національної гвардії та Держприкордонслужби, що виконують покладені на них обов'язки на маршруті патрулювання, визначеному комендантом на території, де введено воєнний стан». Повноваження на затримання осіб також надано патрулям згідно пункту 16 Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого постановою КМУ від 8.07.2020 № 573¹⁴⁴. Слід звернути увагу й на Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, затвердженого постановою КМУ від 29.12.2021 № 1456, яким також передбачено можливість затримання осіб «у разі виявлення під час перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян ознак складу кримінального та правопорушення». Разом з тим, даний нормативно-правовий акт теж містить відсильні норми, оскільки передбачає, що таке затримання здійснюється відповідно до вимог КПК України¹⁴⁵.

- процедури проведення обшуку затриманої особи. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, якщо при проведенні обшуку особи

¹⁴³ Порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан: затверд. постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1455. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#Text>

¹⁴⁴ Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан: затверд. постановою Кабінету Міністрів України від 8.07.2020 № 573. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#Text>

¹⁴⁵ Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 3. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 25 серпня 2022. 78 с. URL: <https://www.academia.edu/86287571>

залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я – обшук особи під час затримання може бути проведений без залучення понятих. У такому разі хід і результати його проведення в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису.

- процедури здійснення перекладу під час затримання. Так, під час дії воєнного стану, законодавець в ч. 12 ст. 615 КПК України, передбачив можливість для дізнавача, слідчого, прокурора можливість, за наявності обставин, що унеможливають участь перекладача у кримінальному провадженні, особисто здійснювати переклад пояснень, показань або документів, якщо він володіє однією з мов, якими володіє підозрюваний.

- оформленні протоколу затримання. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, в умовах воєнного стану законодавець дозволив за відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій здійснювати фіксацію доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту завершення таких слідчих (розшукових) дій чи відповідних процесуальних дій.

- граничного строку вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі. Відповідно до ч.7 ст. 615 КПК України, у разі наявності об'єктивних обставин, що унеможливають вручення затриманій особі письмового повідомлення про підозру у строки, встановлені статтею 278 КПК України, якщо такі процесуальні дії здійснюються в умовах воєнного стану, строк для вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі може бути продовжено до сорока восьми годин. Само по собі продовження законодавцем граничного строку вручення письмового повідомлення про підозру не обмежує права затриманої особи, оскільки процесуальний статус підозрюваного вона отримує з моменту фактичного затримання, а отже і скористатися усіма права, якими її наділив законодавець, може незалежно від вручення письмового повідомлення про підозру. Водночас, таке суттєве збільшення граничного строку може впливати на належність забезпечення права на інформування, а саме на реалізацію одного з його змістовних елементів - право бути поінформованим про

характер і причини підозри (обвинувачення), висунутої проти особи, що здійснюється з метою надання можливостей підготовки адекватного захисту (рішення ЄСПЛ «Mattoccia v. Italy»)¹⁴⁶.

- процедури розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу щодо затриманої особи. Законодавець в п. 6 ч.1 ст. 615 КПК України передбачив можливість такого розгляду із застосуванням доступних технічних засобів відеозв'язку, однак лише у тому випадку – якщо в умовах воєнного стану відсутня об'єктивна можливість доставити затриману особу до слідчого судді, суду у строк, передбачений ст. 211 КПК України, тобто не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання.

Проте наявність воєнного стану жодним чином не впливає на обов'язок уповноважених службових осіб під час затримання в порядку ст. 208 КПК України застосовувати норми ЄКПЛ та враховувати практику ЄСПЛ. Вищезазначені особливості здійснення затримання з'явилися в національному законодавстві в результаті того, що Україна ще 28.02.2022 року проінформувала Генерального секретаря Ради Європи про відступ від своїх зобов'язань за ст.ст. 5, 8, 13 ЄКПЛ¹⁴⁷, відповідно до ч. 3 ст. 15 ЄКПЛ, де передбачена можливість державам відступити від своїх зобов'язань, під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим зобов'язанням згідно з міжнародним правом. В таких випадках, держава, що використовує право на відступ від своїх зобов'язань, повинна у повному обсязі поінформувати Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття. Водночас, відповідно до вищезазначеної статті, обмеженню, навіть за таких умов, не підлягають права, що регламентовані в ст. 2 (право на життя, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій), ст. 3 (заборона катування), п. 1 ст. 4 (заборона тримання в рабстві або в підневільному стані), ст. 7 (ніякого покарання без закону) ЄКПЛ¹⁴⁸.

¹⁴⁶ Рішення ЄСПЛ Mattoccia v. Italy від 25.07.2000 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_004

¹⁴⁷ Інформація про відступ України від зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод: заява Постійного представництва України при Раді Європи № 31011/32-017-3 від 28.02.2022 р. URL: <https://rm.coe.int/1680a5b0b0>

¹⁴⁸ Фоміна Т.Г., Рогальська В.В. Особливості застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. С, 1289-1297 URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6381/13417-1>

ВИТЯГ¹⁴⁹

**з Конвенції про захист прав і основних свобод людини
(РИМ, 4.XI.1950)**

{Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97}

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 5. Право на свободу та особисту недоторканність

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

д) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

ф) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

¹⁴⁹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ 995_004. Подано в редакції від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.09.2022).

2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Стаття 6. Право на справедливий суд

1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

б) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

в) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

г) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

е) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 13. Право на ефективний засіб правового захисту

Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

**Систематизована добірка рішень ЄСПЛ, що
рекомендовані для врахування під час затримання
уповноваженою службовою особою в порядку ст. 208
КПК України**

Норма КПК України	Норма ЄКПЛ, що гарантує права людини	Рішення ЄСПЛ ¹⁵⁰	Короткий зміст рішення ЄСПЛ
207	ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканість)	«Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom) від 30 серпня 1990 року, Series A, № 182;	«Обґрунтована підозра» у скоєнні кримінального правопорушення передбачає наявність фактів або інформації, які могли б переконати об'єктивного спостерігача, що відповідна особа могла вчинити злочин
		«Гуццарді проти Італії» (Guzzardi v. Italy) від 6 листопада 1980, Серії А № 39	Не допускається запобіжне (превентивне) тримання під вартою осіб, які розглядаються державою як такі, що представляють небезпеку через їхню постійну схильність до вчинення правопорушень
208	ст. 3 (заборона катування)	«Мазур проти України», заява № 59550/11, від 31 жовтня 2019 року	Незадокументоване затримання, поява тілесних ушкоджень
		«Горковлюк та Кагановський проти України», заява № 49785/06, від 04 жовтня 2018 року	ЄСПЛ констатував неефективність розслідування жорстокого поводження щодо Заявниці під час незаконного затримання
		«Іванко проти України», заява № 46850/13, від 05 березня 2020 року	Медичні огляди осіб, які перебувають під вартою, є важливою гарантією захисту від жорстокого поводження

¹⁵⁰ Всі рішення, наведені в таблиці, розміщено на електронному ресурсі: <http://hudoc.echr.coe.int/>

	ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканість)	« Гукович проти України » заява № 2204/07, від 20 жовтня 2016 року	Національне законодавство, яке дає змогу позбавляти особу свободи, повинне бути доступним, чітким та передбачуваним
		« Курт проти Туреччини » (Kurt v. Turkey) від 25 травня 1998, Звіти про ухвали та рішення 1998- III	Відсутність обліку таких даних, як дата, час і місце затримання, ім'я затриманого, причини затримання та ім'я особи, яка провадила це затримання повинні розглядатися як несумісні, зокрема з самою метою статті 5 Конвенції
		« Новік проти України », заява № 48068/06, від 18 грудня 2008 року	Суд пов'язав затримання особи із принципом правової визначеності, вказавши на необхідності забезпечення якості закону, у тому випадку, коли закон передбачає можливість позбавлення свободи, то такий закон повинен бути доступним, чітко сформульованим і передбачуваним з метою унеможливлення
		« Корбан проти України », заява № 26744/16, від 04 липня 2019 року	Суд встановив, що у працівників органу досудового розслідування не було законних підстав затримувати заявника в порядку ст. 208 КПК (без ухвали слідчого судді), так як події, у зв'язку з якими він був затриманий мали місце понад рік тому, а отже це не може вважатись затриманням «безпосередньо після вчинення
		« Корнейкова проти України », заява № 39884/05, від 19 січня 2012 року	У протоколі затримання заявниці не було наведено чітких підстав для такого затримання, а зазначені у ньому посилання були стандартними та не були проаналізовані у світлі обставин конкретної справи заявниці
208, ч.6	ст. 8 (право на повагу до приватного життя, житла та кореспонденції)	« Кадура та Смалій проти України », заява № 42753/14, заява № 43860/14/ від 21 січня 2021 року	Під час затримання заявника працівники поліції здійснили особистий обшук і вилучили його мобільний телефон, який згідно з твердженнями Заявника містив конфіденційну інформацію щодо справ його клієнтів. Також працівники поліції вилучили ключі від його автомобіля та ділові документи: нотатки, договір про надання правової допомоги, посвідчення адвоката та деякі інші. Вилучені предмети були перелічені у протоколі затримання, підписаному працівником поліції, який здійснив затримання, та двома понятими.

			Проводячи обшук та вилучення документів і телефону у зв'язку із затриманням, органи державної влади не врахували особливий статус вилучених матеріалів, які могли містити конфіденційну інформацію, жодної підстави для рішення про вилучення вказано не було, і ніщо не свідчило про те, що існували якісь гарантії, які забезпечували б належну обробку інформації, що потенційно могла становити адвокатську таємницю
209	ст.5 (право на свободу та особисту недоторканість)	«Макаренко проти України», заява № 622/11, від 30 січня 2018 року	Позбавлення заявника свободи протягом 3 год 20 хв без належного документування (протоколу затримання) та без рішення суду. При цьому, підстави для затримання заявника були відсутні, оскільки таке затримання через півтора року з дня події злочину не може вважатись нагальною необхідністю, як, наприклад, затримання на місці вчинення злочину
42, п.3 ч.2 ст.193, 206, 208, 209	ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканість), ст. 6 (право на справедливий суд)	«Савін проти України», заява № 34725/08, від 16 лютого 2012 року	Адміністративне затримання заявника використовувалось з метою підтвердження підозри щодо його причетності до вчинення злочину, і, відповідно, заявнику не було забезпечено його процесуальні права як підозрюваного. Крім того, зважаючи на те, що у подальшому протокол адміністративного затримання заявника був визнаний таким, що містить завідомо неправдиві відомості, заявник фактично був затриманий без відповідної підстави
		«Белей проти України», заява № 34199/09, від 20 червня 2019 року	Незаконне позбавлення заявника свободи з огляду на незадокументоване тримання його під вартою у відділку міліції більше однієї доби
		«Квашко проти України», заява № 40939/05, від 26 вересня 2014 року	Адміністративний арешт заявника з метою його допиту в кримінальній справі – є свавільним позбавленням свободи
		«Доронін проти України», заява	Застосування адміністративного затримання для забезпечення доступності особи для подальшого кримінального провадження становить свавільне позбавлення свободи

		№16505/02, від 19 лютого 2009 року	
		« Нечипорук та Іонкало проти України », заява № 42310/04, від 21 квітня 2011 року	Застосування адміністративного затримання для забезпечення доступності особи для подальшого кримінального провадження становить свавілля
		« Кабулов проти України », заява № 41015/04, від 19 листопада 2009 року	Суд встановив будь-яка затримана особа повинна бути повідомлена простою, доступною мовою, яку вона розуміє, про основні правові та фактичні підстави її затримання, щоб бути в змозі оскаржити до суду його законність. Ця інформація повинна бути доведена до особи «негайно», в цілому, вона не повинна надаватись саме працівником міліції, що здійснює затримання, та саме у момент затримання. Ця інформація повинна надаватись затриманим особам в адекватний спосіб з тим, щоб особа знала причини позбавлення її свободи
42, п.3 ч.2 ст.193	ст. 6 (право на справедливий суд)	« Смолик проти України », заява № 11778/05, від 19 січня 2012 року	Нероз'яснення особі при затриманні її процесуальних прав та нескладання протоколу про затримання
		« Shamayev and Others v. Georgia and Russia » заява № 36378/02, від 12 квітня 2005 року	Метою інформування про підстави затримання є – надання можливості затриманій особі скористатися правом на ініціювання перевірки законності та обґрунтованості застосування такого запобіжного заходу
		« Mattoccia v. Italy » (Матточча проти Італії), № 23969/94, Збірник ЄСПЛ 2000-IX	ЄСПЛ дійшов до висновку що інформування про причини та характер обвинувачення здійснюється з метою надання особам, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, можливостей підготовки адекватного захисту
		« Airey v. Ireland » (Ейрі проти Ірландії), № 6289/73, рішення Комісії від 7 липня 1977 р., «Рішення та звіти», том 8, с. 42	Мета інформування осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, про їх права полягає в ефективному забезпеченні реалізації права на справедливий суд

		«Pishchalnikov v. Russia» (Піщальников проти Росії), заява № 7025/04, від 24 вересня 2009 року	Органи держави мають забезпечити інформування обвинуваченої особи про її право зберігати мовчання
		«Plonka v. Poland», заява № 20310/02, від 31 березня 2009 року	Якщо підозрюваний перебуває в особливо вразливому становищі, в силу його віку або за особливими ознаками, ЄСПЛ вимагає від органів держави вжиття додаткових заходів з роз'яснення такому підозрюваному його прав, передусім права на допомогу адвоката
		«Кускані проти Сполученого Королівства» (Cuscani v. the United Kingdom), заява № 32771/96, від 24 вересня 2002 року	Учасники повинні пересвідчитися в тому, що відсутність перекладача не перешкоджає підозрюваному (обвинуваченому) брати повну участь в розв'язанні питання, яке для нього має вирішальне значення
		«Лагерблом проти Швеції» (Lagerblom v. Sweden), заява № 26891/95, від 14 січня 2003 року	В тих випадках, коли сторона захисту намагається довести, що підозрюваний чи обвинувачений не володіє належним чином мовою, якою ведеться процес, питання доцільності залучення перекладача слід визначати з урахуванням детального аналізу попереднього мовного досвіду підозрюваного
		«Проторара проти Туреччини» (Protorara v. Turkey), заява № 16084/90, від 24 лютого 2009 року	ЄСПЛ не обмежується питанням залучення перекладача, коли йдеться про право на переклад. ЄСПЛ звертає увагу на те, що оскільки право на переклад, гарантоване статтею 6 ЄКПЛ, має бути практичним і дієвим, то зобов'язання уповноважених державних органів не обмежуються наданням перекладача: якщо у даному випадку надійдуть негативні повідомлення, вони повинні здійснити певний наступний контроль якості наданого перекладу
211	ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканість)	«Грубник проти України», заява № 58444/15, від 17 вересня 2020 року	Затримання без дозволу суду: підстава «безпосередньо після» злочину не може вимірюватися тижнями

		«Ladent v. Poland» (Ладент проти Польщі), заява №11036/03, від 18 березня 2008 року	Судовий контроль служить ефективною гарантією захисту від можливого неналежного поводження, ризик якого є максимальним на початковому етапі затримання, а також від зловживання повноваженнями, покладеними на співробітників правоохоронних органів або інших органів влади, які повинні здійснюватись суворо в обмежених цілях і виключно відповідно до встановленого порядку.
		«Bergmann v. Estonia» (Бергманн проти Естонії), заява № 38241/04, від 29 травня 2008 року	Не існує можливих винятків з вимоги, щоб особа негайно постала перед суддею чи іншою посадовою особою, наділеною судовою владою, після арешту чи взяття під варту, навіть якщо такі дії були проведені за участі судді
		«Акопян проти України», заява № 12317/06, від 05 червня 2014 року	Вимога щодо затримання відповідно до «процедури, встановленої законом» вимагає наявності в національному законодавстві «справедливих та належних процедур» і відповідного правового захисту від свавільного позбавлення свободи
		«Амюр проти Франції» (Amuur v. France) від 25 червня 1996 року, Reports of Judgments and Decisions 1996-III	Запобігання свавільному позбавленню свободи розглядається як один із головних принципів охорони прав людини. Обмеження або позбавлення свободи особи має застосовуватися лише у разі, якщо є підстави вважати, що інші заходи примусу будуть неефективними. При цьому важливо виходити з принципу презумпції свободи, який означає, що особа повинна залишатися на свободі до тих пір, доки працівники правоохоронних органів не доведуть необхідність її затримання або тримання під вартою

**ДОБІРКА ОКРЕМИХ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ
ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ
НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
ПРАВА ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ОСІБ**

Відсутність складеного протоколу затримання під час здійснення законного затримання в порядку ст. 207 КПК, особами які не є уповноваженими службовими особами не є порушенням КПК.

Таку правову позицію ВС виклав у постанові від 31.03.2020, у справі № 753/20985/17, в якій було зазначено наступне: «Не можна визнати прийнятними й твердження в касаційній скарзі про те, що 21 вересня 2017 року при огляді місця події від 21 вересня 2017 року не було залучено законного представника неповнолітнього ОСОБА_1, а також про порушення вимог ст. 208 вказаного Кодексу. За приписами ч. 3 ст. 207 КПК кожен, хто не є службовою уповноваженою особою (особою, якій законом надано право здійснювати затримання) і затримав відповідну особу в порядку, передбаченому ч. 2 цієї статті, зобов'язаний негайно доставити її до уповноваженої службової особи або негайно повідомити таку особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. У цій справі суд установив, що після зупинення засудженого та виявлення у нього непроплаченого товару, охоронці магазину (котрі за законом не є уповноваженими службовими особами) сповістили матір ОСОБА_1, а також на виконання приписів ст. 207 КПК негайно повідомили працівникам поліції про наведені обставини та місцезнаходження неповнолітнього. Надалі слідчий, керуючись ст. 223 зазначеного Кодексу, у присутності понятих, за участю бабусі та матері ОСОБА_1 провів огляд місця події, а за його результатами склав відповідний протокол. При цьому матір засудженого ОСОБА_2 не вважала порушеними права її сина та у числі інших учасників слідчої дії підписала згаданий процесуальний документ без жодних зауважень. Потім неповнолітній ОСОБА_1 пішов додому. З урахуванням викладеного він не був затриманою особою в розумінні

ст. 209 КПК. Звідси, й відсутні підстави для оформлення протоколу про затримання»¹⁵¹.

Термін «уповноважена службова особа» охоплює інших осіб, яким відповідно до закону надані повноваження проводити затримання, але які не є «слідчим», «прокурором» або «дознавачем»

Колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального Верховного суду в своїй ухвалі від 16 лютого 2021 року в справі № 204/6541/16-к (провадження № 51-2172км19) дійшла висновку, що зазначений термін включає поліцейських патрульної або іншої служби поліції, яким таких повноважень надано статтею 37 Закону «Про Національну поліцію», військовослужбовців Служби правопорядку, уповноважених на затримання Законом «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», службових осіб органів Державної прикордонної служби України тощо¹⁵².

Затримання особи та особистий обшук затриманої особи до внесення відомостей до ЄРДР не є порушенням норм кримінального процесуального законодавства.

Так ВС в своїй ухвалі від 16 лютого 2021 року у справі № 204/6541/16-к (провадження № 51-2172км19) зазначив «що затримання і особистий обшук затриманої особи може відбуватися до внесення відомостей у ЄРДР... адже затримання без дозволу суду є непередбачуваною подією, тому вимога до органу правопорядку внести відомості до ЄРДР до такої події є нереалістичною.... Особистий обшук затриманої особи є необхідним, крім фіксації доказів правопорушення, також для забезпечення безпеки як осіб, що затримують, так і інших осіб, включаючи саму затриману особу. Тому проведення особистого обшуку не може відкладатися до внесення відомостей до ЄРДР.....Внесення чи невнесення відомостей до ЄРДР на час затримання та особистого обшуку особи не може бути умовою законності затримання і, відповідно, фактором, який визначає допустимість доказів, отриманих під час такого обшуку»¹⁵³

¹⁵¹ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88570876>

¹⁵² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95533196>

¹⁵³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95533196>

Умисні дії поліцейських щодо надання завідомо невірної правової оцінки вчиненого правопорушення та здійснення в подальшому адміністративного затримання особи замість кримінального процесуального є незаконними. Оскільки адміністративне затримання особи може бути використано для забезпечення її перебування під вартою як підозрюваного у кримінальному провадженні, то суд має надати оцінку допустимості доказів, здобутих під час адміністративного затримання, та забезпеченню реалізації затриманим його процесуальних прав.

Таку позицію ВС висловив в ухвалі від 5 березня 2019 року у справі № 296/105/12-к (провадження № 51-2346км18), в якій зокрема було зазначено, що «Вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винуватим та засуджено за ч. 2 ст. 27, п.п. 11, 6, 13 ч. 2 ст. 115 КК, а ОСОБА_5 та ОСОБА_2 засуджено за ч. 3 ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК. Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції змінено в частині кваліфікації дій ОСОБА_1. 42 Практика ККС у складі ВС Огляд судової практики ККС ВС У касаційній скарзі засуджений ОСОБА_1 посилається на застосування щодо нього фізичного та психічного насильства з боку працівників правоохоронних органів. ВС скасував ухвалу апеляційного суду та призначив новий розгляд в суді апеляційної інстанції. ВС констатував, що суд апеляційної інстанції належним чином не перевіряв доводи апеляційних скарг обвинуваченого та його захисника, не навів на їх спростування обґрунтованих мотивів, зокрема в частині застосування до засудженого адміністративного затримання. Зокрема, апеляційним судом не було перевірено, що адміністративне затримання могло відбутися фактично для забезпечення можливості допиту ОСОБА_1 в якості підозрюваного у кримінальній справі, що може становити свавільне позбавлення волі і, в такому випадку, може свідчити про порушення п. 1 ст. 5 Конвенції. Про аналогічні обставини зазначено в рішеннях ЄСПЛ у справах «Нечипорук і Йонкало проти України», «Квашко проти України» та «Рудніченко проти України». Так, згідно з постановою про закриття кримінального провадження від 27 травня 2013 року слідчого прокуратури міста Житомира, що міститься у матеріалах справи, 27 квітня 2011 року ОСОБА_1 було затримано працівниками

СКР Корольовського РВ за скоєння правопорушень, передбачених статтями 173, 185 КУпАП, визнано винним у скоєнні цих правопорушень та призначено йому покарання у виді 10 діб адміністративного арешту. Цього ж дня ОСОБА_1 поміщено до спецприймальника при УМВС України в Житомирській області, а 29 квітня 2011 року ОСОБА_1 був затриманий у порядку ст. 115 КПК. Проаналізувавши вищенаведене та співставивши це з доводами, викладеними у касаційній скарзі та доповненнях до неї засудженого до довічного позбавлення волі ОСОБА_1, Суд приходять до висновку, що апеляційним судом не було перевірено обставини адміністративного затримання ОСОБА_1 та проведення у цей час з ним будь-яких слідчих дій. Також зі змісту ухвали апеляційного суду вбачається, що апеляційним судом не було надано оцінки допустимості доказів, які були здобуті під час адміністративного затримання, не перевірено той факт, що затримання ОСОБА_1 могло бути використано для забезпечення перебування його під вартою, як підозрюваного у кримінальній справі, а також чи забезпечувався він при цьому процесуальними правами. Крім того, ЄСПЛ у своїй практиці неодноразово звертав увагу на неприпустимість адміністративного арешту заявника, як засобу перебування підозрюваного у кримінальній справі в розпорядженні слідчих органів. Отже, проаналізувавши вищенаведене, вивчивши доводи касаційної скарги та доповнення, Суд дійшов висновку, що апеляційний суд формально розглянув справу щодо ОСОБА_1, чим порушив гарантоване право на об'єктивний, неупереджений розгляд справи в апеляційному суді. Крім того, апеляційний суд 43 Практика ККС у складі ВС Огляд судової практики ККС ВС не надав належну оцінку факту адміністративного затримання ОСОБА_1 під час досудового розслідування цієї кримінальної справи. Вказані порушення вимог КПК на підставі ч. 1 ст. 377 КПК 1960 року слід визнати істотними і такими, що перешкодили суду повно і всебічно розглянути справу та постановити законне, обґрунтоване та справедливе рішення»¹⁵⁴. Аналогічну позицію Верховний Суд висловив також в ухвалі від 28 лютого 2019 року у справі № 1309/3314/12 (провадження № 51-141км18)¹⁵⁵.

¹⁵⁴ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80427423>

¹⁵⁵ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80304968>

Відсутність передбачених в КПК України підстав для затримання особи є однією з ознак вчинення незаконного затримання.

До такого висновку дійшов ВС у постанові колегії суддів ККС від 20 лютого 2019 року у справі № 703/5746/14-к (провадження № 51-703км18), якій зазначено «що згідно зі ст. 208 КПК України уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках: якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України. У свою чергу, відсутність передбачених КПК України підстав для затримання особи є однією з ознак вчинення незаконного затримання. Як правильно встановив місцевий суд, начальник відділення слідчого відділу вчинив дії, які призвели до завідомо незаконного затримання особи: в порядку ст. 40 КПК України надав доручення оперативному підрозділу УБОЗ про встановлення місця знаходження особи, доставлення її до службового приміщення УМВС України в одній з областей. При цьому жодних даних, передбачених ст. 208 КПК України, для затримання особи не було. З урахуванням займаної правоохоронцем посади, яка передбачала наявність відповідної освіти та досвіду роботи, немає підстав вважати, що, даючи зазначене доручення, а згодом складаючи протокол про затримання особи, начальник відділення не усвідомлював протиправності своїх дій, не передбачав настання суспільно небезпечних наслідків у виді незаконного затримання особи, та що ці дії не були спрямовані на досягнення саме такого результату. Адже згідно зі ст. 209 КПК України з моменту, коли особа силою чи через підкорення наказу змушена залишатися поряд з уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою, вона є затриманою. Даючи доручення про доставку особи до службового

приміщення, начальник відділення не міг не усвідомлювати, що воно може бути виконане тільки в один із способів, зазначених у згаданій нормі закону, що фактично і відбулося згодом. Пізніше на підтвердження цього незаконного затримання правоохоронець склав протокол за відсутності жодної з підстав, передбачених ст. 208 КПК України. Отже, наведене свідчить про правильність кваліфікації дій засудженого за ч. 1 ст. 371 КК України. Водночас ВС погодився, що доводи прокурора та захисника про наявність підстав для звільнення особи від покарання у зв'язку із закінченням строків давності є слушними. ВС змінив вирок місцевого та ухвалу апеляційного судів, звільнивши особу від покарання у зв'язку із закінченням строків давності. У решті зазначені судові рішення були залишені без зміни»¹⁵⁶.

Фактичне здійснення особистого обшуку під виглядом огляду місця події та складання в подальшому протоколу огляду місця події замість протоколу обшуку становить істотне порушення прав людини і основоположних свобод, що має наслідком недопустимість отриманих доказів.

Таку позицію ВС висловив у постанові від 21 січня 2020 року у справі № 381/2316/17 (провадження № 51-2344км19), де зазначено «Вироком місцевого суду ОСОБА_1 виправдано у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 309 КК, за недоведеністю наявності в його діях складу кримінального правопорушення. Ухвалою апеляційного суду зазначений вирок залишено без змін. У касаційній скарзі прокурора ставиться питання про безпідставність виправдання ОСОБА_1, у тому числі, у зв'язку із визнанням недопустимими протоколу огляду місця події та похідних від нього доказів. ВС залишив оскаржувані судові рішення без змін. Суд першої інстанції встановив, що слідчий у присутності понятих ОСОБА_5 та ОСОБА_4 у приміщенні службового кабінету відділення поліції на станції «Фастів» провів огляд місця події, у ході якого під час поверхневого огляду ОСОБА_1 у нього у присутності двох понятих було виявлено згорток із фольги, в якому змістився поліетиленовий пакетик із порошкоподібною речовиною білого кольору, ззовні схожою на амфетамін. Як пояснив ОСОБА_1, цей згорток він знайшов у смт. Борова біля залізничної платформи та зберігав для власного

¹⁵⁶ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80235371>

вживання без мети збуту. Суд проаналізував у вирокі вимоги ч. 1 ст. 237 КПК, за змістом якої огляд місцевості, приміщення, речей та документів проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Проведення огляду особи положеннями цієї статті не передбачено. Відповідно до ст. 209 КПК особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Згідно з вимогами частин 1, 3, 4 ст. 208 КПК уповноважена особа має право затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, якщо цю особу застали на місці вчинення злочину, та може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК. Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 КПК, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК. Згідно зі ст. 86 КПК доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом. Недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилається суд при ухваленні судового рішення. У пунктах 3, 4 ч. 2 ст. 87 КПК передбачено, що суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, зокрема, порушення права особи на захист та отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права. Таким чином, суд першої інстанції з'ясував, що слідчий під виглядом проведення огляду місця події фактично здійснив особистий обшук ОСОБА_1, під час якого в нього було вилучено речовину білого кольору, ззовні схожу на амфетамін, чим порушив вимоги процесуального закону, якими не передбачено можливості проведення такої слідчої дії до внесення до ЄРДР відомостей про

скоєне кримінальне правопорушення. Крім того, суд першої інстанції врахував показання обвинуваченого ОСОБА_1, який у судовому засіданні пояснив, що працівники поліції після того, як він показав їм знайдений згорток, одягли на нього кайданки, посадили до автомобіля та повезли до лінійного відділу поліції на станції «Фастів», де завели його до кабінету слідчого. Упродовж усього часу ОСОБА_1 залишався поруч з працівниками поліції спочатку в автомобілі, а потім у кабінеті слідчого і не міг вільно пересуватись. При цьому суд установив, що затримання ОСОБА_1 у порядку ст. 208 КПК не проводилося, протокол його затримання не складався, процесуальні права не роз'яснювалися, а отже фактичний обшук був проведений з грубим порушенням вимог кримінального процесуального закону. За таких обставин суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що протокол огляду місця події, в якому відображено вилучення у ОСОБА_1 порошкоподібної речовини білого кольору, здобуто з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, встановлених нормами статей 208 і 214 КПК, у зв'язку з чим такий доказ належить визнати недопустимим»¹⁵⁷. Аналогічну позицію Верховний Суд висловив також у постановках: від 27 червня 2018 року у справі № 759/14909/15-к¹⁵⁸; від 1 березня 2018 р. у справі № 760/13866/15-к¹⁵⁹; від 4 грудня 2019 року у справі № 752/13790/15-к (провадження № 51-5283км18)¹⁶⁰; від 18 лютого 2020 року у справі № 756/2548/16-к (провадження № 51-9922км19)¹⁶¹; від 8 квітня 2020 року у справі № 447/1765/16-к (провадження № 51-4968км19)¹⁶²; від 21.01.2020 у справі № 753/3689/15-к (провадження № 51-2036км19)¹⁶³.

Фактичне здійснення особистого обшуку під виглядом поверхневої перевірки та складання в подальшому протоколу огляду місця події замість протоколу обшуку суперечить положенням КПК та становить істотне порушення прав людини і основоположних свобод, що має наслідком недопустимість отриманих доказів

¹⁵⁷ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87179214>

¹⁵⁸ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75068755>

¹⁵⁹ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72642008>

¹⁶⁰ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86162498>

¹⁶¹ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88048326>

¹⁶² <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88749363>

¹⁶³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87179247>

Таку позицію ВС висловив у *постанові від 8 лютого 2018 року, справа №754/5978/16-к*, де зазначено «Зокрема, як убачається з матеріалів провадження, обвинувальний вирок щодо *Особи 1* обґрунтовано даними, які містяться в протоколі огляду місця події від 20.11.2015, висновку експерта від 20.11.2015, показаннями свідків *Особи 3* та *Особи 4*. Разом з тим, оцінюючи як доказ протокол огляду місця події з огляду на його допустимість, суд першої інстанції не врахував, що речовина, яка в подальшому виявилась наркотичним засобом — канабісом, вилучена з лівої внутрішньої кишені куртки обвинуваченого працівником поліції. Однак у протоколі міститься посилення, що вона вилучена під час поверхового огляду. При проведенні вказаної слідчої дії не враховані вимоги ст.34 закону «Про Національну поліцію», якими передбачено, що поверхова перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу. Поліцейський для здійснення поверхової перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб. Крім того, поза увагою суду залишилися ті обставини, що зазначений огляд місця події був проведений у кімнаті поліції на станції м.Лісова, до якої *Особа 1* був запрошений працівником правоохоронного органу. Таким чином, з огляду на вимоги ст.209 КПК *Особа 1* був особою, яку фактично затримала уповноважена службова особа. Однак у матеріалах провадження відсутній протокол затримання *Особи 1*, складений відповідно до вимог ст.208 КПК. Разом з тим суд не оцінив законність проведення обшуку затриманого відповідно до вимог ч.3 вказаної норми закону»¹⁶⁴.

Схожу позицію Верховний Суд висловив також у *постанові ККС ВС від 12 квітня 2018 р. справа № 758/13581/15-к*, де було зазначено «Зокрема, оцінюючи як доказ протокол огляду місця події, згідно з яким у *ОСОБА_2* вилучено психотропну речовину, суди першої та апеляційної інстанцій встановили, що були істотно порушені вимоги кримінального процесуального закону. Так, при проведенні вказаної слідчої дії не дотримані вимоги статті 34 ЗУ

¹⁶⁴ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72243400>

«Про національну поліцію», якими передбачено, що поверхнева перевірка, як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу. Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб. Під час проведення огляду місця події психотропну речовину слідчий виявив та вилучив з-під внутрішньої сторони поясу шортів ОСОБА_2, що не узгоджується з зазначеними вище вимогами закону щодо порядку проведення поверхневого огляду особи. Крім того, до ОСОБА_2 під час слідчої дії були застосовані спеціальні засоби, а в подальшому він був доставлений працівниками правоохоронних органів до відділу поліції, що з огляду на вимоги ст.ст.209, 210 КПК України, свідчить про те, що ОСОБА_2 фактично був затриманий уповноваженою службовою особою. Однак, у матеріалах провадження відсутній відповідний протокол затримання ОСОБА_2, складений згідно зі ст. 208 КПК України. Доводи прокурора про те, що обшук ОСОБА_2, не зважаючи на відсутність протоколу затримання, був проведений на законних підставах як затриманої особи за підозрою у причетності до незаконного обігу наркотичних засобів, є непереконаливими. Так, щодо підстав затримання ОСОБА_2 допитаний як свідок слідчий ОСОБА_4. пояснив суду, що в ході розслідування іншого кримінального провадження він отримав від співробітників відділу ВБНОН Голосіївського РУ ГУ МВС України в місті Києві інформацію про причетність ОСОБА_2 до злочину у сфері обігу психотропних речовин і такі відомості в свою чергу ними були отримані від свідка ОСОБА_3. Однак останній під час безпосереднього допиту в суді вказав, що ОСОБА_2 він не знає і бачить його вперше, психотропні речовини або наркотичні засоби він йому не збував, а його пояснення щодо джерела придбання наркотичної речовини, зафіксовані у протоколі допиту свідка під час досудового розслідування, були продиктовані йому працівником поліції після затримання за зберігання канабісу. Цим спростовуються твердження прокурора, що для затримання ОСОБА_2 були наявні передбачені ч.3 ст.208 КПК

України підстави. Отже, встановлені судом фактичні обставини справи свідчать про те, що психотропна речовина була вилучена у ОСОБА_2 не під час огляду, а саме під час його затримання та обшуку, які проведено з порушенням вимог ст.ст. 207, 208, 223, 236 КПК України. За таких обставин, пославшись на вимоги ст.ст. 86, 87 КПК України, суд обґрунтовано визнав протокол огляду місця події недопустимим доказом, а використання фактичних даних, отриманих під час цієї слідчої дії неприпустимим. При цьому не залишилось поза увагою суду і те, що зазначений протокол оформлений без дотримання вимог ст.104 КПК України. Зокрема слідчим не внесено відомості щодо всіх осіб, які були присутні при проведенні слідчої дії, а також щодо характеристики пристрою, за допомогою якого здійснювався відеозапис. Крім того, у протоколі зазначено, що огляд ОСОБА_2 проведено на відкритій місцевості, тоді як судом встановлено, що слідча дія фактично була проведена в салоні автомобіля»¹⁶⁵. Аналогічну позицію Верховний Суд висловив також у постанові ККС ВС від 30 липня 2019 року, *Справа № 127/20981/17*¹⁶⁶.

¹⁶⁵ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73469622>

¹⁶⁶ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83509542>

ПАМ'ЯТКА ПРО ПРАВА ЗАТРИМАНОГО ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ *УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ*

ПАМ'ЯТАЙТЕ:

- ▶ особа вважається затриманою не з моменту складання протоколу про затримання, а з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатись поряд із уповноваженою службовою особою (чи в приміщенні, визначеному правоохоронцем)
- ▶ поведження з затриманим має відповідати поведженню з невинуватою особою
- ▶ відмова від адвоката не допоможе пришвидшити Ваше звільнення. Відмова від адвоката, наданого за рахунок держави, можлива лише у його присутності
- ▶ Ви маєте право радитись із Вашим адвокатом у будь-який час

**ВИ ЗОБОВ'ЯЗАНІ
ПОВОДИТИСЯ ГІДНО,
БУТИ ВВІЧЛИВИМИ
З ПОЛІЦЕЙСЬКИМ**

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ, ЯКЩО ВАС ЗАТРИМАЛИ

ПАМ'ЯТКА
затриманому

ТВОЯ ДУМКА ВАЖЛИВА
<http://ulaf.org.ua/np/>

ВАС ЗАТРИМАЛИ

Що потрібно:

**Стримати емоції,
заспокоїтись**

**Уважно прочитати
текст:**

- ▶ Ви маєте право мати адвоката за рахунок держави не пізніше ніж через 2 години після затримання (на весь час затримання)
- ▶ Для встановлення Вашої особи можете назвати працівнику поліції Ваші прізвище, ім'я, по батькові та дату народження
- ▶ Ви маєте право подати клопотання про ознайомлення з матеріалами досудового розслідування самостійно або через адвоката, а також клопотатись про збір доказів у справі та перевірку підстав для затримання за рішенням суду ▶▶

- ▶ Ви маєте право до бесіди з адвокатом відмовитись від розмови з працівником поліції (не давати свідчення, не відповідати на запитання), не підписувати ніяких документів
- ▶ назвати прізвище, ім'я, адресу або телефон члена сім'ї, близького родича або іншої особи (за Вашим вибором), який має бути негайно поінформованим про Ваше затримання
- ▶ Ви маєте право бути негайно повідомленим зрозумілою мовою про підстави затримання (у вчиненні якого право порушення Вас підозрюють)
- ▶ Ви маєте право на сповіщення консульської установи про Ваше затримання, якщо Ви є громадянином іншої держави. Повідомте поліції номер телефону консульства (якщо він Вам відомий)

ВАЖЛИВО:

Оцініть свій стан здоров'я!

Пам'ятайте: якщо Вам зле або у Вас є хронічні захворювання, Ви маєте право отримати допомогу лікаря (у тому числі за Вашим вибором).

Ви маєте право обрати стать лікаря, який Вас оглядатиме.

Повідомте працівнику поліції контакти Вашого лікаря у разі потреби.

ПАМ'ЯТКА ПРО ПРАВА ЗАТРИМАНОВОГО ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

PLEASE NOTE:

- ▶ A person is considered as detained not from the moment of compiling the protocol of detention, but from the moment when (s)he, by force or complying with an order, was forced to remain next to an authorized officer (or in the premises determined by the law enforcement officer)
- ▶ the detained person shall be handled same as a person who is not guilty
- ▶ your refusal from a lawyer will not help to accelerate your release. Refusal from a lawyer provided at the expense of the state may be possible only in his/her presence
- ▶ You have the right to consult with your lawyer at any time

**YOU MUST BEHAVE
WITH DIGNITY, BE
POLITE TO POLICE
OFFICERS**

**WHAT YOU
SHOULD KNOW
IF YOU HAVE
BEEN DETAINED**

A LEAFLEAT
for the detained person

YOUR FEEDBACK IS IMPORTANT
<http://ulaf.org.ua/np/>

YOU HAVE BEEN DETAINED

What should you do:

**Get hold of your emotions,
calm down**

**Read the following text
with attention:**

- ▶ You are entitled to have a lawyer at the state's expense not later than 2 hours after being detained (for the entire term of your detention)
- ▶ To identify yourself you may inform the police officer about your last name, first name, patronymic and date of birth.
- ▶ You have the right to request to read the pre-trial investigation materials yourself or through a lawyer, as well as request for collection of evidence in the matter and verification of the grounds for being detained upon a court decision ▶▶

- ▶ You have the right to refuse to talk to a police officer before you talk to a lawyer (not to testify, not to reply to questions), right not to sign any documents
- ▶ provide last name, first name, address or phone number of a family member, close relative or another person (upon your choice) who must be immediately informed about you being detained
- ▶ You have the right to be immediately informed, in the language known to you, of the grounds for being detained (what is the crime in which you are suspected)
- ▶ You have the right to inform a consular mission about your detention if you are a citizen of another country. Please tell the police a phone number of the consular mission (if known to you)

IT IS IMPORTANT:

Consider your health condition!

Please remember: if you do not feel well or if you have chronic illness, you have the right to medical aid (including from a doctor of your choice).

You have the right to choose a gender of a doctor who will examine you.

Please give to the police officer contact details of your doctor if needed.

ПАМ'ЯТКА ПРО ПРАВА ЗАТРИМАНОВОГО ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ

PLEASE NOTE:

- ▶ A person is considered as detained not from the moment of compiling the protocol of detention, but from the moment when (s)he, by force or complying with an order, was forced to remain next to an authorized officer (or in the premises determined by the law enforcement officer)
- ▶ the detained person shall be handled same as a person who is not guilty
- ▶ your refusal from a lawyer will not help to accelerate your release. Refusal from a lawyer provided at the expense of the state may be possible only in his/her presence
- ▶ You have the right to consult with your lawyer at any time

**YOU MUST BEHAVE
WITH DIGNITY, BE
POLITE TO POLICE
OFFICERS**

With support from the U.S. State Department

**WHAT YOU
SHOULD KNOW
IF YOU HAVE
BEEN DETAINED**

A LEAFLEAT
for the detained person

YOU HAVE BEEN DETAINED

What should you do:

**Get hold of your emotions,
calm down**

**Read the following text
with attention:**

- ▶ You are entitled to have a lawyer at the state's expense not later than 2 hours after being detained (for the entire term of your detention)
- ▶ To identify yourself you may inform the police officer about your last name, first name, patronymic and date of birth.
- ▶ You have the right to request to read the pre-trial investigation materials yourself or through a lawyer, as well as request for collection of evidence in the matter and verification of the grounds for being detained upon a court decision ▶▶

- ▶ You have the right to refuse to talk to a police officer before you talk to a lawyer (not to testify, not to reply to questions), right not to sign any documents
- ▶ provide last name, first name, address or phone number of a family member, close relative or another person (upon your choice) who must be immediately informed about you being detained
- ▶ You have the right to be immediately informed, in the language known to you, of the grounds for being detained (what is the crime in which you are suspected)
- ▶ You have the right to inform a consular mission about your detention if you are a citizen of another country. Please tell the police a phone number of the consular mission (if known to you)

IT IS IMPORTANT:

Consider your health condition!

Please remember: if you do not feel well or if you have chronic illness, you have the right to medical aid (including from a doctor of your choice).

You have the right to choose a gender of a doctor who will examine you.

Please give to the police officer contact details of your doctor if needed.

ПАМ'ЯТКА ПРО ПРАВА ЗАТРИМАНОВОГО ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

MERKEN SIE:

- ▶ Eine Person gilt als vorläufig festgenommenen nicht ab Aufnahme des Festnahmeprotokolls, sondern ab dem Zeitpunkt, als sie zwanghaft oder sich einem Befehl unterwerfend mit der bevollmächtigten Person zu bleiben gezwungen war (oder in einem Raum, der vom Beamten der Strafverfolgungsbehörde bestimmt wurde)
- ▶ Jede vorläufig festgenommene Person ist während der gesamten Dauer des Strafverfahrens als unschuldig behandelt zu werden
- ▶ Eine Ausschließung des Verteidigers wird nicht behilflich sein, Ihre Freilassung zu beschleunigen. Eine Ablehnung des Pflichtverteidigers auf Kosten des Staates darf nur in seinem Beisein erfolgen
- ▶ Sie können jederzeit Ihren Verteidiger befragen

SIE MÜSSEN SICH MIT ANSTAND VERHALTEN UND HÖFLICH MIT POLIZISTEN SEIN

* Sofern in diesem Merkblatt Personenbezeichnungen in männlicher Form verwendet werden, sind mit diesen stets sowohl männliche als weibliche Personen gemeint.

WAS MUSS MAN WISSEN, WENN SIE FESTGENOMMEN WURDEN

MERKBLATT
für eine vorläufig
festgenommene Person

DEINE MEINUNG IST WICHTIG
<http://ulaf.org.ua/np/>

SIE WURDEN FESTGENOMMEN

Was ist zu tun:

**Emotionen zu meistern,
sich zu beruhigen**

**Den unteren Text
aufmerksam zu lesen:**

- ▶ Sie haben das Recht auf einen Pflichtverteidiger auf Kosten des Staates, der Ihnen innerhalb von spätestens 2 Stunden ab Festnahme (für die ganze Zeit der Festnahme) zu bestellen ist.
- ▶ Zur Feststellung Ihrer Personalien können Sie dem Polizeibeamten Ihren Namen, Vor- und Vatersnamen sowie Geburtsdatum nennen.
- ▶ Sie sind berechtigt, eine Einsicht in die Ermittlungsakten alleine oder über Ihren Verteidiger zu beantragen, sowie die Aufnahme von Beweisen in der Sache zu beantragen und Festnahmegründe auf Anordnung oder Anweisung des Gerichts prüfen zu lassen. ▶▶

- ▶ Bevor Sie mit Ihrem Verteidiger gesprochen haben, können Sie Ihr Aussageverweigerungsrecht (keine Aussage tätigen, keine Fragen beantworten) nutzen, sowie keine vorgelegten Schreiben unterschreiben
- ▶ den Namen, Vor- und Vatersnamen, die Adresse und Telefon Ihres Familienangehörigen, nahen Verwandten oder einer sonstigen Person (Ihrer Wahl) zu nennen, der bzw. die sofort von Ihrer Festnahme informiert werden sollte.
- ▶ Sie haben das Recht in der Sprache, der Sie hinreichend mächtig sind, sofort informiert zu werden, aus welchem Grund Sie festgenommen wurden (welcher Tat Sie verdächtigt werden)
- ▶ Haben Sie eine ausländische Staatsangehörigkeit, können Sie zudem die Benachrichtigung des zuständigen Konsulats Ihres Heimatlandes verlangen. Teilen Sie die Telefonnummer des Konsulats dem Polizeibeamten mit (soweit sie Ihnen bekannt ist)

WICHTIG:

Beurteilen Sie Ihr Gesundheitszustand!

Merken Sie: Fühlen Sie sich schlecht oder leiden Sie an chronischen Erkrankungen, so haben Sie das Recht die Untersuchung durch einen Arzt Ihrer Wahl zu verlangen..

Sie sind berechtigt das Geschlecht des untersuchenden Arztes zu wählen.

Bei Bedarf geben Sie dem Polizeibeamten die Kontaktdaten Ihres Artes.

Прокуратура України
ОФІС ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА

вул. Різницька, 13/15, м. Київ, 01011

факс: 280-26-03

17.08.2020 № 13/4-565вих-328окв-20

На № _____ від _____

Керівникам регіональних прокуратур

**Щодо дотримання вимог
 Конвенції про захист прав
 людини і основоположних свобод
 та Кримінального процесуального
 кодексу України під час затримання особи**

Результати вивчення діяльності органів правопорядку, регіональних та місцевих прокуратур у частині затримання осіб за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, а також документального оформлення затримання та оцінки його законності свідчать про наявність низки системних проблем, що призводять до порушень основоположних прав і свобод людини, зокрема права на свободу та особисту недоторканність.

Так, поширеною є практика тримання фактично затриманих осіб протягом тривалого часу у службових приміщеннях органів правопорядку без оформлення затримання.

На існування таких випадків неодноразово вказував Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у своїх рішеннях проти України, зазначаючи, що сама лише відсутність протоколу затримання має вважатися серйозним недоліком, оскільки усталена позиція ЄСПЛ полягає у тому, що невизнане тримання особи під вартою є повним запереченням фундаментально важливих гарантій, що містяться у ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), та являє собою найбільш серйозне порушення зазначеного положення. Відсутність фіксації такої інформації, як дата, час та місце затримання, ім'я затриманого, підстави для затримання та ім'я особи, яка здійснила затримання, повинні розглядатися як недотримання вимоги щодо законності та невідповідність самій меті ст. 5 Конвенції (справа «Кушнір проти України»).

Серед причин наявності цієї негативної практики слід виокремити такі:

1. Намагання працівників органів правопорядку зібрати достатню кількість доказів для повідомлення особі про підозру до моменту оформлення факту затримання через побоювання бути притягнутими до

Офіс Генерального прокурора
 13/4-565ВИХ-328окв-20 від
 17.08.2020

кримінальної відповідальності за незаконне затримання особи у разі, якщо після затримання особи підозра щодо її причетності до вчинення злочину не знайде свого підтвердження.

Поширення такої практики свідчить про недостатню обізнаність працівників органів правопорядку та прокуратури із практикою ЄСПЛ щодо визначення терміну «обґрунтована підозра».

У низці своїх рішень ЄСПЛ наголошував на тому, що факти, які дають підставу для підозри на момент затримання, не мають бути такого самого рівня з тими, які необхідні для *обґрунтування обвинувального вироку або навіть притягнення до відповідальності, що настає на наступному етапі процесу кримінального розслідування* (рішення ЄСПЛ у справах «Фокс, Кемпбелл і Харлі проти Об'єднаного Королівства» від 30.08.1990, «Мюррей проти Сполученого Королівства» від 28.10.1994, «О'Хара проти Сполученого Королівства» від 16.10.2001, «Ердагос проти Туреччини» від 21.10.2008, «Ільгар Маммадов проти Азербайджана» від 22.05.2014).

Цей підхід означає, що при прийнятті працівником органу правопорядку рішення про необхідність затримання особи він не повинен мати доказів, що доводять винуватість особи у вчиненні злочину. Обсяг відомостей на етапі прийняття рішення про необхідність затримання особи має бути достатнім для підтвердження наявності ознак кримінального правопорушення, за яке передбачено покарання у виді позбавлення волі, та можливої причетності конкретної особи до його вчинення.

Отже, кримінальне процесуальне законодавство та практика ЄСПЛ не вимагають наявності нерозривного зв'язку між фактом затримання і подальшим повідомленням затриманої особи про підозру, обранням запобіжного заходу та направленням обвинувального акта до суду.

Як наслідок, факт затримання особи за наявності обґрунтованої підозри у її причетності до вчинення злочину не зумовлює обов'язку слідчого та прокурора надалі повідомити цій особі про підозру, адже в цих випадках йдеться про різні рівні обґрунтованості підозри – на момент фактичного затримання цей рівень є нижчим, ніж на момент повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Відповідно, якщо підозра у вчиненні затриманою особою кримінального правопорушення не знайде свого підтвердження протягом 24 годин з моменту фактичного затримання, така особа підлягає негайному звільненню. При цьому складання протоколу затримання є обов'язковим у кожному випадку фактичного затримання особи незалежно від факту повідомлення про підозру цій особі надалі.

2. Віднесення до «уповноваженої службової особи», яка має право здійснювати затримання без ухвали слідчого судді, виключно працівників органів досудового розслідування.

Частина шоста ст. 191 КПК України визначає, що уповноважена службова особа – це особа, якій законом надане право здійснювати затримання. Отже, «уповноважена службова особа» є родовим поняттям, що включає в себе як слідчого, так і інших працівників правоохоронних органів, яким відповідними законами надано право на здійснення затримання. До таких працівників, зокрема, належать і працівники патрульної поліції та оперативних підрозділів, які мають повноваження здійснювати затримання в порядку, передбаченому ст. 208 КПК України.

3. Неправильне розуміння терміну «кримінальне провадження», внаслідок чого час затримання обліковується не з моменту фактичного затримання, який чітко визначений у ст. 209 КПК України, а після внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР).

Відповідно до п. 10 ч.1 ст. 3 КПК України кримінальне провадження включає в себе досудове розслідування, судове провадження, а також процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність. З моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР починається досудове розслідування як одна зі стадій кримінального провадження (п. 5 ч. 1. ст. 3 КПК України).

Затримання ж є процесуальною дією, яка безпосередньо пов'язана із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, і є складовою кримінального провадження, незважаючи на те, що відповідні відомості ще не були внесені до ЄРДР.

4. Ігнорування працівниками органів досудового розслідування та прокуратури можливих негативних наслідків незаконного затримання для кримінального провадження.

Проведення слідчих і процесуальних дій за участю фактично затриманої особи без реєстрації факту затримання ставить під сумнів допустимість отриманих у цей період доказів.

Обвинувальним вироком Деснянського районного суду м. Києва від 31.01.2017 А. визнано винним у пред'явленому обвинуваченні за ст. 309 ч. 2 КК України та призначено покарання у виді 3 років позбавлення волі. Так, А. визнано винним у тому, що він, будучи особою, яка раніше вчинила кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 307, 310, 317 КК України, 19.11.2015 приблизно о 23 год у м. Києві знайшов паперовий згорток з особливо небезпечним наркотичним засобом – канабісом вагою 9,85 г, який, незаконно зберігаючи при собі, переніс до станції метро «Лісова», де приблизно о 23 год 45 хв був зупинений працівниками поліції, якими виявлено та вилучено вказаний наркотичний засіб. Такі дії кваліфіковано як незаконне придбання та зберігання наркотичного засобу без мети збуту, вчинені особою, яка раніше вчинила злочини, передбачені ст. ст. 309, 310, 317 КК України. Вирок обґрунтовано даними, які містяться в протоколі огляду місця події від

20.11.2015, висновку експерта від 20.11.2015, показаннями двох свідків. апеляційну скаргу захисника в інтересах А. залишено без задоволення (ухвала апеляційного суду м. Києва від 12.04.2017).

Надалі колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду зазначила, що під час винесення вироку поза увагою суду залишилися ті обставини, що огляд місця події та вилучення канабісу проведені у кімнаті поліції на станції м. Лісова, до якої А. був запрошений працівником правоохоронного органу. Таким чином, з огляду на вимоги ст. 209 КПК України засуджений був особою, яку фактично затримано уповноваженою службовою особою. Однак у матеріалах провадження не було протоку затримання, складеного відповідно до вимог ст. 208 КПК України. Таким чином, розглядаючи кримінальне провадження щодо А., суд першої інстанції на вказані порушення вимог закону увагу не звернув, в основу обвинувального вироку поклав докази, які зібрані органом досудового розслідування з порушенням прав людини і основоположних свобод. Постановою колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 08.02.2018 вирок Деснянського районного суду м. Києва від 31.01.2017 та ухвалу апеляційного суду м. Києва від 12.04.2017 щодо А. скасовано і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Однією з підстав визнання доказів недопустимими є порушення права особи на захист (п. 3 ч. 2 ст. 87 КПК України). До типових порушень права на захист варто віднести неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про фактичне затримання особи за підозрою у вчиненні злочину до відповідних регіональних центрів з надання безоплатної правової допомоги.

Вироком Семенівського районного суду Чернігівської області від 06.12.2019, залишеним без змін ухвалою Чернігівського апеляційного суду від 04.02.2020, О. засуджено за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України, до покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік. За вироком суду О. визнано винним у тому, що він 09.07.2018, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, у с. Кути Другі Семенівського району Чернігівської області таємно викрав велосипед «Аіст», спричинивши таким чином потерпілому матеріальних збитків на суму 800 грн. Суд на підтвердження своїх висновків про винуватість О. послався на протокол огляду місця події від 09.07.2018. Зі змісту зазначеного протоколу вбачається, що огляд місця події відбувався на території Семенівського відділення поліції Новгород-Сіверського відділу поліції ГУНП в Чернігівській області за участю О. без визначення його процесуального становища, але з роз'ясненням прав, передбачених ст. 42 КПК України. Під час огляду слідчий опитував О. та вказав про вилучення в нього велосипеда, про крадіжку якого заявив потерпілий. О. прибув до місця огляду в супроводі працівників поліції, а велосипед, який був предметом огляду, був окремо доставлений одним зі співробітників поліції.

Надалі колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду вирок скасовано, справу направлено на новий розгляд з таких підстав. Відповідно до ст. 209 КПК України особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Суд першої інстанції, враховуючи як допустимий доказ протокол огляду місця події від 09.07.2018, не дав належної правової оцінки тому, що О. на момент проведення цієї слідчої дії був фактично затриманим за підозрою у вчиненні злочину, проте його право на захист не було забезпечено. Крім того, всупереч вимогам КПК України слідчий жодних процесуальних документів про затримання О. не склав, що також залишилось поза увагою суду першої інстанції під час аналізу доказів.

5. Ненадання кримінально-правової оцінки (ст. ст. 146-1, 366, 371 КК України) фактам тримання затриманої особи без реєстрації затримання або внесення до протоколу неправдивих даних щодо часу фактичного затримання.

Таким чином, незважаючи на визначеність законодавства, а також наявність сталої правової позиції ЄСПЛ, деякі прокурори на практиці не завжди дотримуються порядку застосування зазначених приписів, що призводить до визнання доказів у кримінальних провадженнях недопустимими, порушень прав людини і подальших обґрунтованих звернень з цього приводу до національних та міжнародних судових інституцій.

У зв'язку з викладеним необхідно вжити додаткових заходів щодо використання прокурорами у практичній діяльності наведених правових висновків ЄСПЛ для формування практики однакового застосування норм процесуального права.

Генеральний прокурор

I. Венедіктова

Додаток № 6

Додаток 14
до Інструкції з організації діяльності
чергової служби органів (підрозділів)
Національної поліції України
(підпункт 1 пункту 14 розділу VI)

Пам'ятка для затриманих осіб

При затриманні громадян України, іноземців та осіб без громадянства працівники поліції зобов'язані забезпечити дотримання таких прав та основоположних свобод, передбачених Конституцією України, нормами міжнародного права та відомчими нормативно-правовими актами.

1. Згідно зі статтею 5 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року:

Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом (...) (пункт 1).

Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним (пункт 4).

Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування (пункт 5).

2. Європейський суд з прав людини на Ваше прохання може вказати державі на обов'язок вжити у певних ситуаціях тимчасових заходів. Прохання про вжиття заходів Європейський суд може задовольнити, якщо існує невідворотний ризик настання для Вас невинуватої шкоди.

Прохання про вжиття тимчасових заходів Ви або Ваші представники можуть направити факсом за таким номером: +33 (0)3

88 41 39 00. Титульна сторінка прохання повинна містити напис «Rule 39. Urgent» та номер телефону, за яким можна зв'язатися з Вами або з Вашими представниками.

У проханні обов'язково мають бути наведені детальні обставини щодо реального стверджуваного ризику. До прохання обов'язково повинні додаватися відповідні рішення національних органів та інші документи, які б обґрунтовували Ваше прохання. У разі існування ризику бути екстрадованим чи висланим з країни у проханні потрібно зазначити ймовірну дату та час Вашої екстрадиції чи вислання.

3. У разі Вашого затримання або арешту (взяття під варту) працівники поліції зобов'язані:

1) повідомити підстави та мотиви затримання або арешту, роз'яснити право щодо оскарження затримання;

2) негайно після фактичного затримання або арешту особи повідомити орган (установу), уповноважений(у) законом на надання безоплатної правової допомоги (єдиний телефонний номер контактної центру системи безоплатної правової допомоги: 0-800-213103);

3) надати у друкованому вигляді положення статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 і 63 Конституції України;

4) роз'яснити право захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника, у тому числі за рахунок держави у випадках, передбачених кримінальним процесуальним законодавством та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги;

5) негайно, але не пізніше ніж через дві години після затримання або арешту повідомити Ваших родичів та у разі вимоги - захисника та адміністрацію за місцем роботи чи навчання.

4. У разі заявлення Вами усної або письмової вимоги про необхідність участі захисника працівники поліції не мають права вимагати від Вас надання будь-яких пояснень або свідчень до його прибуття. Ваше волевиявлення щодо залучення захисника або відмови від його участі власноруч зазначається у відповідному документі про затримання.

Забороняється поміщати до кімнати для затриманих осіб, якщо стосовно них не складений протокол про адміністративне

затримання або протокол про затримання підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.

Особистий огляд затриманої особи проводиться особою однієї статі із затриманим та у присутності двох понятих тієї самої статі.

5. Доставленню й затриманню не підлягають:

1) особи, які знаходяться в непритомному стані, мають небезпечні для життя тілесні ушкодження або симптоми гострих захворювань внутрішніх органів;

2) особи, які вжили отруйні або сильнодіючі речовини;

3) особи, заражені небезпечними для здоров'я оточуючих інфекційними хворобами;

4) перебувають у тяжкому стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин;

5) втратили здатність самостійно пересуватися чи можуть завдати шкоди оточуючим або собі; вагітні жінки з ознаками близьких пологів.

Відповідні заходи реагування до таких осіб вживаються після надання їм допомоги медичними працівниками або після їх лікування у закладах охорони здоров'я.

6. Якщо Вас затримали за адміністративне правопорушення, Ви повинні знати, що:

1) адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більше ніж три години;

2) осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання;

3) строк адміністративного затримання обчислюється з моменту Вашого фактичного затримання.

7. Якщо Вас затримали за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, Ви маєте право:

1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення Вас підозрюють;

2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), а також отримати їх роз'яснення;

3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості;

4) на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій;

5) на відмову від захисника у будь-який момент кримінального провадження;

6) на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;

7) не говорити нічого з приводу підозри проти себе, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;

8) давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати;

9) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;

10) у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – негайно повідомити членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями статті 213 КПК України;

11) збирати і подавати слідчому (дознавачу), прокурору, слідчому судді докази;

12) брати участь у проведенні процесуальних дій;

13) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

14) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких Ви берете участь. Слідчий (дознавач), прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного

життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

15) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

16) заявляти відводи;

17) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому статтею 221 КПК України, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 КПК України;

18) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

19) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого (дізнавача), прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України;

20) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися;

21) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою володієте, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

8. Необхідно знати, що кожен має право затримати будь-яку особу без ухвали слідчого судді, суду:

1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення;

2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено волі, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення волі та подальшого тримання.

Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою.

Затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

9. Під час утримання в кімнаті для затриманих Вас повинні забезпечити:

1) триразовим гарячим харчуванням (при утриманні понад 3 години);

2) приміщення кімнати для затриманих має бути площею не менше 4 квадратних метрів на особу, із природним та електричним освітленням, вентиляцією та санітарно-гігієнічними приладами (чаші клозетні, умивальники);

3) у разі тимчасового нефункціонування (відсутності) санвузла Вас повинні виводити за потребою не рідше одного разу на чотири години;

4) Ви маєте право здійснювати релігійні обряди будь-якого віросповідання або висловлювати переконання, пов'язані зі ставленням до релігії;

5) у разі погіршення стану Вашого здоров'я працівники поліції зобов'язані негайно викликати екстрену медичну допомогу та надати невідкладну домедичну допомогу.

10. Якщо при затриманні Ваші права були порушені, Ви маєте право:

1) звертатися зі скаргами, заявами і листами до посадових осіб органу (підрозділу) поліції, органів державної влади, прокуратури, суду, громадських організацій, а також до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна;

2) для написання кореспонденції до вищевказаних органів, а також своєму адвокату Вам повинні надати окрему кімнату та видати папір, кулькову ручку і конверт. Заклеєний конверт Ви передаєте черговому органу (підрозділу) поліції. Ця кореспонденція не підлягає перегляду.

Примітки: 1. Особі, яка поміщається до кімнати для затриманих, видається на руки пам'ятка для затриманих осіб.
2. Затримана особа у графі 9 книги обліку осіб, які поміщені до кімнати для затриманих, власноруч проставляє свій підпис про отримання пам'ятки для затриманих.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Advisory opinion on the applicability of statutes of limitation to prosecution, conviction and punishment in respect of an offence constituting, in substance, an act of torture [GC], request no. P16-2021-001, Armenian Court of Cassation, 26 April 2022. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22003-7317048-9987185%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22003-7317048-9987185%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

2. Akkad v. Türkiye, no.1557/19, 21 June 2022 Akkum v. Turkey, no. 21894/93, ECHR 2005-II (extracts). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

3. Aksoy v. Turkey, 18 December 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-68601%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-68601%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

4. Ananyev and Others v. Russia, nos. 42525/07 and 60800/08, 10 January 2012. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

5. Anzhelo Georgiev and Others v. Bulgaria, no. 51284/09, 30 September 2014. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

6. Article 5. UK Human rights blog. URL: <https://ukhumanrightsblog.com/incorporated-rights/articles-index/article-5-of-the-echr/> (дата звернення: 10.09.2022).

7. Assenov and Others v. Bulgaria, 28 October 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

8. Association Innocence en Danger and Association Enfance et Partage v. France, nos. 15343/15 and 16806/15, 4 June 2020. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

9. Aswat v. UK, no. 17299/12, 16 April 2013. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

10. Aydın v. Turkey, 25 September 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-VI. URL:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

11. Baklanov v. Ukraine, no. 44425/08, 24 October 2013 . URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

12. Bati and Others v. Turkey, nos. 33097/96 and 57834/00, ECHR 2004-IV (extracts). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

13. Burlya and Others v. Ukraine, no. 3289/10, 6 November 2018. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

14. Chapter 5. Human Rights and Arrest, Pre-Trial and Administrative Detention. Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/training9chapter5en.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).

15. Chapter 5. Human rights and arrest, pre-trial detention and administrative detention. P. 159-211. URL: <https://www.ohchr.org/documents/publications/training9chapter5en.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).

16. Directive 2010/64/ EU of the European Parliament and the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings // OJ L 280, 26.10.2010, P. 1-7.

17. Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings .OJ L 142, 1.6.2012, p.1–10;

18. Enzile Özdemir v. Turkey, no. 54169/00, 8 January 2008. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

19. Erdal Aslan v. Turkey, nos. 25060/02 and 1705/03, 2 December 2008. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

20. Guide on Article 3 of the European Convention on Human Rights Prohibition of torture First edition – 31 August 2022. Prepared by the Registry. It does not bind the Court. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_3_ENG.pdf (дата звернення: 10.09.2022).

50. Hudorovič and Others v. Slovenia, nos. 24816/14 and 25140/14, 10 March 2020. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

21. Hutchinson v. the United Kingdom [GC], no. 57592/08, 17 January 2017. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

22. Krsmanović v. Serbia, no. 19796/14, 19 December 2017. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

23. Kudła v. Poland [GC], no. 30210/96, ECHR 2000-XI. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

24. Kurt v. Austria [GC], no. 62903/15, 15 June 2021. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}) (дата звернення: 10.09.2022).

25. Аналітичний звіт за результатами дослідження «Оцінка ефективності функціонування інституту службових осіб, відповідальних за перебування затриманих, як механізму попередження неналежного поводження в діяльності поліції». Рада Європи. 2017. URL: <http://ecprl.com.ua> (дата звернення – 10.09.2022).

26. Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А., Крапивін Є., Шапутько С., Яворська В. Резюме та інфографіка дослідження «Роль слідчого судді у кримінальному провадженні». Київ.2020. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/06/infograf_ukr.pdf?fbclid=IwAR3koe7XC2ea99hFrVPG5hrKxU7Z33kCwf8_gb-4xHLoc17luBXh0_JG0T4 (дата звернення: 26.11.2020).

51. В. Рогальська Застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану: що змінилося./ Фоміна Т. Закон і Бізнес. 19.05.2022 URL: https://zib.com.ua/ua/151472.html?fbclid=IwAR3PfhvO1SrDm7U7zxODJoYpLxy4xX3s21tKlroFuxG5ISR_бухсіасQukM

52. Визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні: аналіз слідчої практики крізь призму судових рішень: монографія / В. Г. Дрозд, В. В. Бурлака, Л. В. Гаврилюк та ін.; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Держ. наук.-досл. ін-т. – Київ: 7БЦ, 2021. – 420 с.

27. Гаврилов О.К. Затримання підозрюваного у скоєнні злочину (рос. мовою). Слідчі дії. В.: 1984. 286 с.

28. Гаркуша А.Г., Солдатенко О.А. Безоплатна вторинна правова допомога, як спосіб реалізації конституційного права людини в рамках кримінального процесу. Науковий вісник ДДУВС. 2020 № 2 с. 48-56

29. Генезис прав людини. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: офіційний веб-сайт. URL: <https://ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/history/genesis/> (дата звернення: 10.09.2022).

30. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 2. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 03 травня 2022. 80 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4783/1/2022%20NEW%20%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%90%D0%A0%20%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB%20IX%20%281%29.---%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%A2%D0%9A%D0%90.pdf>

31. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 3. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 25 серпня 2022. 78 с. URL: <https://www.academia.edu/86287571>

32. Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 25 березня 2022 року). Львів-Одеса-Дніпро, 2022. 48с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4779/1/%d0%b3%d0%bb%d0%be%d0%b2%d1%8e%d0%ba%20%d0%ba%d0%be%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b0%d1%80.pdf>

33. Гора А.В. Маніпуляції з перекладом в кримінальному процесі URL: https://protocol.ua/ua/manipulyatsii_z_perekladom_v_kriminalnomu_protsezi_

analiz_praktiki_espl_ta_natsionalnih_sudiv_vid_partnera_yuridichnoi_kompanii_ksg_partners_gori_a_v/ (дата звернення 10.09.2022).

34. Європейська соціальна хартія : Хартія Ради Європи від 18.10.1961.

URL:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_300/print1518091139482732 (дата звернення: 10.09.2022)

35. ЄСПЛ нагадав про критерії обґрунтованості підозри для арешту людини. *ECHR: Ukrainian Aspect*: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.echr.com.ua/yespl-nagadav-pro-kriteri%D1%97-ob%D2%91runtovanosti-pidozri-dlya-areshtu-lyudini/> (дата звернення: 10.09.2022).

36. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. – URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015(дата звернення – 10.09.2022).

37. Звід принципів захисту осіб, підданих затриманню або позбавленню волі у будь-якій формі: ухвалений резолюцією 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1988 року. – URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_206(дата звернення – 10.09.2022).

38. Здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень Національною поліцією України: актуальне законодавство, судова практика та інформаційні матеріали / [М. Цуцкірідзе, Р. Дударець, В. Бурлака, М. Романов та ін.]. – Київ: 7БЦ, 2021. – 682.

39. Інтернет сайт Української фундації правової допомоги URL: <https://ulaf.org.ua/ram-yatka-zatrimanomu/> (дата звернення 10.09.2022)

40. Кавала проти Туреччини: Рішення Європейського суду з прав людини (заява №28749/18) від 10.12.2019 р. URL: <https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2020/01/kavala-proti-turechchini-rishennia-espl.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).

41. Клочков В. Щодо підвищення ефективності попереднього слідства. Право України. 1999. № 6. С. 90–92.

42. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4 листопада 1950 р.). – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004(дата звернення – 10.09.2022).

43. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.09.2022).

44. Кримінальний кодекс України. Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2656>(дата звернення – 10.09.2022).

45. Кримінальний процес : підруч. /Бойко О.П., Гаркуша А.Г., Захарко А.В., Литвинов В.В., Рогальська В.В., Сербін М.М., Солдатенко О.А., Федченко В.М., Черняк Н.П./ кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. О.Ф. Кобзар. У 2-х ч. Ч. 1. Досудове провадження Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 337 с.

46. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітн. 2012 р. № 4651- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 10.09.2022).

47. Лазарева, Д. В. (2018). Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ.

48. Літвінова І.Ф., Рєпіна Є.Ю., Устименко О.О. Застосування міжнародно-правових стандартів з метою забезпечення законності під час здійснення затримання уповноваженою службовою особою. *Specialized and multidisciplinary scientific researches*. Volume 5. December 11, 2020. Amsterdam, The Netherland. С. 77-79.

49. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: підручник. Київ: Істина, 2014. 432 с.

50. Майкут Х.В. Право на свободу та право на особисту недоторканність у контексті нормативного забезпечення та прецедентної практики Європейського суду з прав людини. Юридичний науковий електронний журнал. №4/2021. С. 243-247.

51. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. – URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043(дата звернення – 10.09.2022).

52. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, ухвалені Генеральною Асамблеєю ООН 30 серпня 1955 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_212 (дата звернення: 10.09.2022)

53. Монаєнко А. Законне затримання та арешт особи за порушення митних правил і контрабанду з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. №6/2018. С. 276-282.

54. Недоторканність. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980 рр.): офіційний веб-сайт.

URL: <http://sum.in.ua/s/nedotorkannistj#:~:text=%D0%93%> (дата звернення: 10.09.2022).

55. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (серпень – вересень 2020). Рішення за період з 01.08.2020 по 30.09.2020 / Відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2020. 63 стор.

56. Олійник В. Конституційне право на свободу та особисту недоторканність: поняття та характерні риси: *наукова стаття*. URL: <http://www.uapravo.com/hro/text.php?lan=ukr> (дата звернення: 10.09.2022).

57. Особливості застосування статті 3 «Заборона катування» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Північно-східне міжрегіональне управління міністерства юстиції (м. Суми). URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-21-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-3-zaborona-katuvannya-konvenciyi-pro-zahyst-prav-lyudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod/> (дата звернення: 10.09.2022).

58. Особливості застосування статті 5 «Право на свободу та особисту недоторканність» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Північно-Східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції в м. Суми. URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-23-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-5-pravo-na-svobodu-ta-osobystu-nedotorkannist-konvenciyi-pro-zahyst-prav-lyudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod/> (дата звернення: 10.09.2022).

59. Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення – 10.09.2022).

60. Посібник із застосування статті 5 Європейської конвенції з прав людини. Право на свободу та особисту недоторканність. Рада Європи/Європейський суд з прав людини: 31 грудня 2019 року. URL: https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_UKR.pdf (дата звернення: 10.09.2022).

53. Постанова ВС від 1 березня 2018 року у справі № 760/13866/15-к (провадження № 51-927км18) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72642008> (дата звернення 10.09.2022)

54. Постанова ВС від 13 грудня 2018 року у справі № 760/17411/17 (провадження № 51-6636км18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78627281> (дата звернення 10.09.2022).

55. Постанова ВС від 18 лютого 2020 року у справі № 756/2548/16-к (провадження № 51-9922км19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88048326> (дата звернення 10.09.2022);

56. Постанова ВС від 21 січня 2020 року у справі № 381/2316/17 (провадження № 51-2344км19)» URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87179214> (дата звернення 10.09.2022)

57. Постанова ВС від 21.01.2020 у справі № 753/3689/15-к (провадження № 51-2036км19) URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87179247> (дата звернення 10.09.2022)

58. Постанова ВС від 27 червня 2018 року у справі № 759/14909/15-к URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75068755> (дата звернення 10.09.2022)

59. Постанова ВС від 4 грудня 2019 року у справі № 752/13790/15-к (провадження № 51-5283км18) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86162498> (дата звернення 10.09.2022)

60. Постанова ВС від 6 лютого 2018 року у справі № 752/11464/16-к (провадження № 51-355км17) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72150999> (дата звернення 10.09.2022).

61. Постанова ВС від 8 квітня 2020 року у справі № 447/1765/16-к (провадження № 51-4968км19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88749363> (дата звернення 10.09.2022);

62. Постанова ККС ВС від 12 квітня 2018 р. у справі № 758/13581/15-к URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vp_vid_12_04_2018_roku_u_spravi_758_13581_15_k/ (дата звернення 10.09.2022)

63. Постанова ККС ВС від 30 липня 2019 року, у справі № 127/20981/17 URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_30_07_2019_roku_u_spravi_127_20981_17 (дата звернення 10.09.2022)

64. Постанова ККС ВС від 31.03.2020 у справі № 753/20985/17 (провадження № 51-248км19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88570876> (дата звернення 10.09.2022).

65. Постанова ККС ВС від 8 лютого 2018 року, у справі №754/5978/16-к URL: <https://verdictum.ligakon.net/document/72243400> (дата звернення 10.09.2022)

66. Постанова Колегії суддів ККС ВС від 20 лютого 2019 року у справі № 703/5746/14-к (провадження № 51-703км18)» URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80235371>(дата звернення 10.09.2022)

67. Постановление Европейского Суда по правам человека по делу “Мюррей против Соединенного Королевства” (Murray v. the United Kingdom), жалоба 14310/88, 28.10.1994 г. – URL:http://europeancourt.eu/uploads/ECHR_Murray_v_Royaume_Uni_28_10_1994.pdf(дата звернення – 10.09.2022).

68. Право на інформацію в кримінальному процесі: Порадник для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою. Правова Ініціатива Відкритого Суспільства. URL: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/BPD_poradnyk_2.pdf. (дата звернення 10.09.2022)

69. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>(дата звернення 10.09.2022).

70. Про деякі питання залучення перекладачів (сурдоперекладачів) для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги : постанова КМУ від 24 черв. 2016р. № 401 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2016>(дата звернення 10.09.2022).

71. Про залучення перекладачів у кримінальному провадженні: рішення РСУ від 09 червн. 2016р. № 48 URL: <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-48-vid-09062016-pro-zalucenna-perekladaciv-u-kriminalnomu-provadzenni> (дата звернення 10.09.2022).

72. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України: наказ МВС України від 23.05.2017 № 440 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17>(дата звернення 10.09.2022)

73. Про затвердження Порядку ведення Державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 бер. 2013 року № 228 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-13> (дата звернення 10.09.2022).

74. Про затвердження Порядку дій уповноважених службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду. Наказ МВС України № 386 від 10.05.2018 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0834-18#Text> (дата звернення 10.09.2022).

75. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України, затверджені наказом МВС України від 12.02.2008, № 638 : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09#Text> (дата звернення: 10.09.2022)

76. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення – 10.09.2022).

77. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України МВС України; Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text> (дата звернення 10.09.2022).

78. Про попереднє ув'язнення: закон України від 30 червня 1993 року №3352-XII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>(дата звернення: 10.09.2022)

79. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.11.1997 р. № 475/97-ВР.– URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення – 10.09.2022).

80. Проблеми затримання та взяття під варту на досудовому провадженні по кримінальній справі / В.І. Борисов, Н.В. Глинська, В.С. Зеленецький, О.Г. Шило. Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2005. 352 с, с.9.

81. Рада Європи, Європейський комітет з питань запобігання катуванням чинелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК). Розвиток стандартів КЗК щодо тримання під вартою співробітниками правоохоронних органів : Витяг з Дванадцятої Загальної доповіді, опубліковано 2002 року. URL: <https://rm.coe.int/16806cd1ec> (дата звернення: 10.09.2022)

82. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Броуган та інші проти Сполученого Королівства” (Brogan and Others v. the United Kingdom), заяви 11209/84; 11234/84; 11266/84; 11386/85 // Джеремі Макбрайд Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес / Джеремі Макбрайд. К. : “К.І.С.”, 2010. 54 с., с. 53.

83. Рішення ЄСПЛ Airey v Ireland від 09.10.1979 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)

84. Рішення ЄСПЛ Brozicek v Italy від 09.12.1989 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)
85. Рішення ЄСПЛ Fox, Campbell and Hartley v the UK від 30.08.1990 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)
86. Рішення ЄСПЛ Garcia Alva v Germany від 13.02.2001 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)
87. Рішення ЄСПЛ Mattoccia v Ital від 25.07.2000 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_004 (дата звернення 10.09.2022)
88. Рішення ЄСПЛ Savenkova v. Russia від 04.03.2010 URL: <https://hudoc.echr.coe.int>. (дата звернення 10.09.2022)
89. Рішення ЄСПЛ Shamayev and Others v. Georgia and Russia, від 12.04.05 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)
90. Рішення ЄСПЛ Vaudelle v France від 30.01.2001 URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення 10.09.2022)
91. Рішення ЄСПЛ у справі «Осипенка проти України» (Заява № 4634/04, 9 листопада 2010 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_871#Text (дата звернення 10.09.2022).
92. Рішення Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційною скаргою Глуценка Віктора Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 392 Кримінального процесуального кодексу України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-19#Text> (дата звернення: 10.09.2022).
93. Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2003 р. №12, рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v012p710-03> (дата звернення: 10.09.2022)
94. Рогальська В.В. Регламентация та реалізація права на переклад в контексті забезпечення справедливого судочинства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. № 2. С. 150-157.
95. Рогальська В.В. Застосування практики Європейського суду з прав людини слідчим суддею місцевого загального суду під час здійснення судового контролю монографія / І.С. Шаповалова, В.В. Рогальська. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 274с.
96. Рогальська В.В. Затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, пов'язаних з наркозлочинністю: окремі аспекти. Актуальні

проблеми досудового розслідування злочинів, пов'язаних з наркозлочинністю та торгівлею людьми: матер. Міжнар. наук-практ.конф. (25 квітн. 2019р., м. Одеса). Одеса, ОДУВС, 2019. С.103-108.

97. Рогальська В.В. Затримання у кримінальному провадженні: навч. посіб. / кол. авторів: А. В. Захарко, Солдатенко, Д. В. Лазарева та ін. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 224 с

98. Рогальська В.В. Затримання уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді: процесуальні аспекти. Порівняльно-аналітичне право-електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2017. № 2. С.198-201.

99. Рогальська В.В. Здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень Національною поліцією України: актуальне законодавство, судова практика та інформаційні матеріали: інформ.видання. / М.Цуцкірідзе, С. Гайду, Р. Дударець, О.Ковтун, В. Дрозд, В. Бурлака, М.Романов. Київ: ФОП Маслаков, 2021. 681с.

100. Рогальська В.В. Здійснення інформування зрозумілою, простою та доступною мовою в контексті забезпечення справедливого судочинства // Актуальні питання кримінального права та процесу: матеріали V Всеукр.наук-практ конф (м. Кривий Ріг, 14 червня 2019 року.). Ред.кол.: О.О. Волобуєва, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. 152 с. С.73-76

101. Рогальська В.В. Інформування про права осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, в контексті забезпечення справедливого судочинства: окремі аспекти. Кримінальна юстиція під час підготовки майбутніх суддів, прокурорів та слідчих в контексті європейських стандартів: збірник матеріалів першої міжнародної конференції. Львів, 2020. 281 с. С. 223-229

102. Рогальська В.В. Окремі аспекти реалізації права на переклад в контексті забезпечення справедливого судочинства. Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 12 квітня 2019 року). Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. С.112-116.

103. Рогальська В.В. Окремі питання застосування практики ЄСПЛ прокурором у кримінальному процесі / Шаповалова І.С. Кримінальна юстиція :реалії та перспективи: матеріали круглого столу (м. Львів, 11.06.2021р.) Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 294- 301

104. Рогальська В.В. Право на переклад в контексті забезпечення справедливого судочинства: проблемні питання реалізації // Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матер. Всеукр. науково-практична конференції (м.Дніпро, 07 червня 2019 р.). Дніпро, ДДУВС. 2019. С.161-164

105. Рогальська В.В. Проактивна позиція сторони обвинувачення щодо роз'яснення прав як одна з необхідних вимог забезпечення справедливого судочинства // Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід: матеріали II Міжнар. наук-практ конф (м. Дніпро, 25 жовтня 2019 року.). Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 200-204

106. Рогальська В.В. Процесуальні вимоги інформування осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, про їх права, в контексті забезпечення справедливого судочинства. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2019. №6. С. 150-156

107. Рогальська В.В. Регламентация та реалізація права на інформування осіб щодо яких здійснюється кримінальне переслідування в контексті забезпечення справедливого судочинства: окремі аспекти. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 123-127

108. Рогальська В.В. Розшук особи: регламентация, види та процесуальний порядок оголошення. Гласність та таємниця у кримінальному процесі: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 31 травня 2017 року). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 87-89.

109. Рогальська В.В., Пархоменко О.А. Процесуальний порядок застосування запобіжних заходів у вигляді затримання та тримання під вартою: методичні рекомендації. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 43 с.

110. Рогальська В.В., Солдатенко О.А., Лазарева Д.В., Черняк Н.П., Черненко А.П. Затримання особи без ухвали слідчого судді працівниками національної поліції: методичні рекомендації. Дніпро : ДДУВС, 2018. 61 с.

111. Рогальська В.В., Фоміна Т. Г. Затримання уповноваженою службовою особою: законодавчі «лабіринти» та реалії правозастосовної практики. *Science, technology, and innovation: the experience of European countries and prospects for Ukraine: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2021. С. 196-224. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-190-9-8>

112. Свобода. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (970-1980 рр.): офіційний веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/svoboda> (дата звернення: 10.09.2022).

113. Справа «Броуган та інші проти Сполученого Королівства». Стаття з журналу №4/2001. Український портал практики ЄСПЛ: офіційний веб-сайт. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=430> (дата звернення: 10.09.2022).

114. Справа «Мюррей проти Сполученого Королівства»: від 28 жовтня 1994 року, п.55, Series A, N 300-A. URL: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Murray_v_Royaume_Uni_28_10_1994.pdf (дата звернення: 10.09.2022).

115. Справа «Фокс, Кемпбел і Хартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року: заява № 12383/86. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721> (дата звернення: 10.09.2022).

116. Справа ЄСПЛ: «Ничипорук і Йонкало проти України» 21.04.2011 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_683 (дата звернення 10.09.2022).

117. Справа ЄСПЛ: «Доронін проти України», заява № 16505/02 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_663 (дата звернення 10.09.2022).

118. Т. Плугатар. Міжнародні та національно-правові засади регулювання права людини на недоторканність приватного життя. (2014) 1. Наука і правоохорона с. 77.

119. Т. Спокен, М. Аттінгер Процесуальні права в кримінальному судочинстві: рівень забезпечення гарантій в Європейському Союзі URL: <http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=3891> (дата звернення 10.09.2022).

120. Трехсель С. Стаття 5 Європейської конвенції з прав людини / Стефан Трехсель // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / За ред. О.Л. Жуковської. К. : ЗАТ «ВПОЛ», 2004. 162 с, с.123.

121. Уваров В.Г. Проблеми підстав затримання та взяття підозрюваного під варту в контексті європейських стандартів. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 225-228.

122. Узагальнення практики застосування статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Закон і Бізнес: офіційний веб-сайт. URL: https://zib.com.ua/ua/print/33771-uzagalnennya_praktiki_zastosuvannya_statey_3_5_6_konvencii_p.html (дата звернення: 10.09.2022).

123. Усенко І., Ромінський Є. Превентивне затримання v.2.0 Недомислення чи рецидив репресивної ментальності? Закон і бізнес. 06.05.2014 URL: https://zib.com.ua/ua/print/83968-preventivne_zatrimannya_v20_nedomislennya_chi_recidiv_repres.html (дата звернення: 10.09.2022).

124. Ухвала ВС від 28 лютого 2019 року у справі № 1309/3314/12 (провадження № 51-141км18) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80304968> (дата звернення 10.09.2022)

125. Ухвала ВС від 5 березня 2019 року у справі № 296/105/12-к (провадження № 51-2346км18)» URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80427423> (дата звернення 10.09.2022)

126. Ухвала Колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 16 лютого 2021 року в справі № 204/6541/16-к (провадження № 51-2172км19) URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95533196> (дата звернення 10.09.2022)

127. Фаринник В., Мірковець Д. Затримання особи в новому Кримінальному процесуальному кодексі України: окремі питання відповідності міжнародним стандартам і практиці Європейського суду з прав людини. Підприємництво, господарство і право. 6 / 2017 С. 192-196.

128. Фоміна Т.Г., Рогальська В.В. Особливості застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. С. 1289-1297 URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6381/13417-1>

129. Ходанич Ю.М. Концепція природного права представників Нового часу та Франц фон Цейллер. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2014. Серія Право. Вип. 28. Том 1. С. 56-61.

130. Цивільний кодекс України: Закон України в редакції від 01.08.2022 №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

131. Чуйков А.Ю. Сутність спеціальних установ органів внутрішніх справ. *Форум права*. 2009-1. С. 568-572.

Пуцкірідзе Максим Сергійович
Рогальська Вікторія Вікторівна
Солдатенко Олена Анатоліївна
Гаркуша Аліна Григорівна
Лазарева Дарія Володимирівна
Гайду Сергій Васильович
Бурлака Владислав Васильович
Шаповалова Ірина Сергіївна
Мельниченко Андрій Валерійович
Резцова Наталія Сергіївна
Романов Максим Юрійович

**ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО
ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ
СВОБОД В КОНТЕКСТІ ЗАТРИМАННЯ
УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ В
ПОРЯДКУ СТАТТІ 208 КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Методичні рекомендації

Підп. до друку 01.11.2022 Формат 60×84/16
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 18,37. Зам. № 1011-22
Наклад 150 прим.

Видавець і виготовлювач ТОВ «7БЦ»
03087, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80
Свідотство суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017